T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ
AİLE HEKİMLİĞİ ANABİLİM
DALI

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM AİLE SAĞLIĞI MERKEZİNE KAYITLI ANNELERİN CİNSEL İLETİŞİM DİLLERİNİN VE DANIŞMANLIK GEREKSİNİMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Merve KIRVAR
UZMANLIK TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Sevgi ÖZCAN

YARDIMCI TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Nur TOPUZ

ADANA-2023

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ
AİLE HEKİMLİĞİ ANABİLİM
DALI

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM AİLE SAĞLIĞI MERKEZİNE KAYITLI ANNELERİN CİNSEL İLETİŞİM DİLLERİNİN VE DANIŞMANLIK GEREKSİNİMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Merve KIRVAR
UZMANLIK TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Sevgi ÖZCAN

YARDIMCI TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Nur TOPUZ

ADANA-2023

TEŞEKKÜR

Uzmanlık eğitimim ve tez çalışmam sürecinde bilgilerini esirgemeyen, öğrencisi olmaktan gurur duyduğum, destek ve yardımlarıyla her zaman yanımda olan danışman hocam Prof. Dr. Sevgi ÖZCAN'a ve her zaman olduğu gibi tez sürecimde de güleryüzü ve kıymetli katkılarıyla destek olan yardımcı tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Nur TOPUZ'a,

Asistanlık dönemim boyunca eğitimime katkı sağlayan, yolumu aydınlatan Prof. Dr. Nafiz BOZDEMİR'e, Prof. Dr. Esra SAATÇI'ya, Prof. Dr. Ersin AKPINAR'a, Doç. Dr. Hatice KURDAK'a, Doç. Dr. Çiğdem GEREKLİOĞLU'na ve Dr. Öğr. Üyesi Zeliha Yelda ÖZER'e,

Dostlukları ve yardımları için Aile Hekimliği Anabilim Dalı'nın tüm araştırma görevlilerine ve personeline,

Çalışmama katılan annelere,

Hayatım boyunca bana hep destek olan, koşulsuz sevildiğimi hissettiren annem Besime DOĞAN ve babam Ahmet DOĞAN'a,

Her zaman desteklerini hissettiğim canım ablalarım ve abime,

Daima desteğini, sabrını ve sevgisini esirgemeyen canım eşim Yusuf KIRVAR'a

Varlıklarıyla hayatıma anlam katan canım oğlum Erkan KIRVAR'a ve canım kızım Zümra KIRVAR'a

Sonsuz Teşekkürler.

Merve KIRVAR

Adana, 2023

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....I
İÇİNDEKİLER II
TABLOLAR LİSTESİ.....IV
KISALTMALAR LİSTESİ V
ÖZET VI
ABSTRACT.....VII
1. GİRİŞ ve AMAÇ 1
2. GENEL BİLGİLER 3
2.1. Tanımlar ve Kavramlar 3
2.2. Cinsel Gelişim Kuramları 4
2.2.1. Psikoseksüel Kuram 4
2.2.2. Psikososyal Kuram 8
2.3. Cinsel Gelişim Dönemleri 11
2.3.1. Bebeklik Döneminde Cinsel Gelişim 12
2.3.2. Okul Öncesi Cinsel Gelişim 13
2.3.3. Okul Döneminde Cinsel Gelişim 15
2.3.4. Ergenlik Döneminde Cinsel Gelişim 15
2.4. Cinsel Davranışlar ve Cinsel Davranış Sorunlar 16
2.5. Çocuklarla Cinsel İletişim 19
2.6. Çocuklarda Cinsel Eğitim 21
3. GEREÇ ve YÖNTEM 24
3.1. Araştırmanın Tipi 24
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleminin Belirlenmesi 24
3.3. Araştırma Öncesi Alınan İzinler 24

3.4. Veri Toplama Araçları 25
3.5. Araştırmanın Uygulanması 26
3.6. Verilerin Değerlendirilmesi 26
4. BULGULAR 27
5. TARTIŞMA 40
5.1. Çalışmanın Kısıtlılıkları ve Güçlü Yönleri 46
6. SONUÇLAR ve ÖNERİLER 47
6.1. Sonuçlar 47
6.2. Öneriler 48
7. KAYNAKLAR 49
8. EKLER 55

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo No **Sayfa No**

Tablo 1. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri 27
Tablo 2. Katılımcıların annelerinin sosyodemografik özellikleri 28
Tablo 3. Katılımcıların çocuklarıyla ilişkili sosyodemografik özellikleri 28
Tablo 4. Katılımcıların cinsel gelişim ile ilgili eğitim/danışmanlık alma/isteme durumu 29
Tablo 5. Katılımcıların cinsellik konusunda kendi deneyimleri 30
Tablo 6. Katılımcıların cinsel iletişim dili ölçeğine verdikleri yanıtların dağılımı 30
Tablo 7. Katılımcıların algılanan cinsel iletişim dili ölçeğine verdikleri yanıtların dağılımı 32
Tablo 8. Katılımcıların kendilerinin ve annelerinden algıladıkları Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması 34
Tablo 9. Katılımcıların çalışma durumlarına göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması 34
Tablo 10. Katılımcıların eğitim durumlarına göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması 35
Tablo 11. Katılımcıların çocuk sayısına göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması 35
Tablo 12. Katılımcıların annelerinin çalışma durumlarına göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması 36
Tablo 13. Katılımcıların annelerinin eğitim durumlarına göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması 36
Tablo 14. Katılımcıların en küçük çocuğunun cinsiyetine göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması 37
Tablo 15. Katılımcıların çocuklarda cinsel gelişim ve eğitim konusundaki bilgi düzeylerine göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması 37
Tablo 16. Katılımcıların "cinsellik veya kendi cinsel yaşamı konusunda gergin ve endişeliyim" ifadesine verdikleri yanıtlara göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması 38
Tablo 17. Katılımcıların "kendime ve/veya eşime ait engeller/zorluklar nedeniyle cinsellikten kaçıyorum" ifadesine verdikleri yanıtlara göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması 38
Tablo 18. Katılımcıların Cinsel İletişim Dili Ölçeği ve annelerinden algıladıkları Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının korelasyon analizleri 39

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD **:** Amerika Birleşik Devletleri

BM **:** Birleşmiş Milletler

CETÖ **:** Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği

DSÖ **:** Dünya Sağlık Örgütü

EASM **:** Eğitim Aile Sağlığı Merkezi

ECEBÖ **:** Ebeveyn Cinsel Eğitim Bilgi Ölçeği

KKTC **:** Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

TDK **:** Türk Dil Kurumu

ÖZET

Çukurova Üniversitesi Eğitim Aile Sağlığı Merkezine Kayıtlı Annelerin Cinsel İletişim Dillerinin ve Danışmanlık Gereksinimlerinin Değerlendirilmesi

Amaç: Bu çalışmada, 3-14 yaş arası çocuğu olan annelerin cinsel iletişim dillerinin ve danışmanlık gereksinimlerinin değerlendirilmesi amaçlandı.

Gereç ve Yöntem: Çukurova Üniversitesi Eğitim Aile Sağlığı Merkezine kayıtlı 3-14 yaşlarında çocukları olan anneleri (n=370) temsil eden en az örneklem büyüklüğü (n=230) hedeflendi. Katılımcılara sosyodemografik bilgilerini, çocuklarda cinsel gelişim/eğitimle ilgili bilgi düzeylerini ve kaynaklarını, eğitim/danışmanlık gereksinimlerini, kendi cinsel deneyimlerini sorgulayan anket formu ile Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği ve Ebeveynler İçin Algılanan Cinsel İletişim Ölçeği uygulandı. Veri analizinde t-test, ANOVA ve Pearson korelasyon testleri kullanıldı.

Bulgular: Yaş ortalaması 35,8±5,7 (23-50) yıl olan 235 katılımcının %46'sının çocuklarda cinsel gelişim ve eğitim konusundaki bilgi düzeyini iyi/çok iyi olarak değerlendirdiği, en fazla bildirilen bilgi kaynağının internet olduğu (%68,9) saptandı. Katılımcıların sadece %2,6'sı aile/çocuk hekiminin cinsel eğitim ile ilgili öneride bulunduğunu bildirdi. Katılımcıların %5,9'u bu konuda eğitim almak istemediğini bildirirken %57,9'u bireysel eğitim/danışmanlığı, %30,2'si grupla eğitim/danışmanlığı, %37,9'u broşür, kitap önerisini, %31,9'u internet önerisini tercih etti. Katılımcıların cinsel iletişim dili puanlarının kendi annelerinden algıladıklarına göre anlamlı derecede yüksek olduğu saptandı ($p<0,05$). Bilgi düzeylerini iyi/ çok iyi olarak tanımlayan katılımcıların cinsel iletişim dili puanları içerik, süreci yönetme ve toplamda yüksek bulundu ($p<0,05$). Kendi cinsel yaşamları konusunda gerginlik/endişe yaşayan katılımcıların cinsel iletişim puanları düşüktü($p<0,05$).

Sonuç: Her iki anneden birinin çocuklarda cinsel gelişim ve eğitim konusundaki bilgi düzeyini iyi/çok iyi olarak değerlendirmesine karşın, %94,1'inin eğitim/danışmanlık almak istemesi ancak çok az hekimin bu konuda öneride bulunması dikkat çekicidir. Aile ve çocuk hekimlerinin bu çalışmada saptanan bulguları göz önünde bulundurmaları uygun fırsatları değerlendirerek eğitim/danışmanlık hizmetleri vermeleri önerilir.

Anahtar kelimeler: Aile Hekimliği, Anne-çocuk ilişkileri, Cinsel Eğitim, Cinsel Gelişim

ABSTRACT

Evaluation of Sexual Communication Languages and Counselling Needs of Mothers Registered in Çukurova University Education Family Health Centre

Aim: The aim of this study was to evaluate the sexual communication language and counselling needs of mothers having 3-14 years old kids.

Material and Method: Mothers who are registered at Çukurova University Education Family Health Center having 3-14 years old kids (n=370) is represented by a minimum sample size (n=230) were targeted. The Sexual Communication Scale for Parents and the Perceived Sexual Communication Scale for Parents were applied to the participants, along with a survey form that questioned their sociodemographic information, their knowledge levels and sources regarding sexual development/education in children, their education/counselling needs, and their own sexual experiences. T-test, ANOVA and Pearson correlation tests were used in data analysis.

Results: It was found that 46% of 235 participants with a mean age of 35.8±5.7 (23-50) years evaluated that their level of knowledge about sexual development and education in children as good/very good and the most commonly reported source of information was the internet (68.9%). Only 2.6% of the participants reported that their family/paediatrician made recommendations regarding sexual education. While 5.9% of the participants stated that they did not want to get any training on this subject, 57.9% preferred individual training/consultancy, 30.2% preferred group training/consultancy, 37.9% preferred brochures and book recommendations, and 31.9% preferred internet recommendation. It was obtained that the sexual communication language scores of the participants were significantly higher than what they perceived from their own mothers ($p<0.05$). The sexual communication language scores of the participants who defined their knowledge level as good/very good were higher in content, managing the process and total ($p<0.05$). Participants who experienced tension/anxiety about their sexual life had low sexual communication scores ($p<0.05$).

Conclusion: Although one in every two mothers evaluated their level of knowledge about sexual development and education in children as good/very good, it is noteworthy that 94.1% of them wanted to get education/consultancy, but very few physicians made recommendations on this subject. It is recommended that family physicians and paediatricians take into consideration the findings in this study and provide training/consultancy services by taking advantage of appropriate opportunities.

Keywords: Family Physician, Mother-child relationships, Sexual Education, Sexual Development

1. GİRİŞ ve AMAÇ

Cinsellik yaşamın doğal bir parçasıdır. Fiziksel dokunuştan haz alma, emme refleksi gibi cinsel algı öncüleri doğumdan itibaren vardır. Çocuğun cinsiyeti, vücudu ve başkaları ile olan ilişkileri hem kişisel gelişiminin hem de cinsel gelişiminin belirleyicileridir. Normal bir kişilik için; çocuklar bedenlerini tanımaya, bir birey olarak kabul edilmeye ve tüm duygular gibi cinsel duyguların da normal olduğunu bilmeye ihtiyaç duyarlar. Bütün bunlar için de cinsel eğitimin önemli bir rolü olduğu bilinmektedir.[1-3]

Ebeveynler birçok konuda olduğu gibi cinsel eğitimde de çocukların ilk öğretmenleridir.[1] Bu nedenle ebeveynlerin çocuklarıyla kurdukları cinsel iletişim dili oldukça önemlidir. Yaşlarına uygun bilgiler vermek, onları doğru kaynaklara yönlendirmek, kendi bedenini keşfetmesinde yardımcı olmak, cinsellikle ve cinsiyetle ilgili kavramları anlayabileceği düzeyde anlatmak cinsel iletişimin temelidir.[2] Çocukluk döneminde çocukların sorularının uygun şekilde cevaplanması sonraki yaşantısında hem kendi cinsiyetindekilerle hem de karşı cinsten kişilerle sağlıklı, düzeyli ilişkiler kurmasını sağlamaktadır.[4] Çocuklarla doğru cinsel iletişim kurmak sadece bilgi vermek olmayıp onları yanlış ve eksik bilgilerden korumayı da içermelidir. Böylece çocuk doğru ve yanlışı ayırt ederek kendini cinsel istismarlardan korumayı öğrenmekte ve toplumsal bilincin oluşmasına katkıda bulunmaktadır.[3]

Önemine rağmen, pek çok ebeveyn için cinsellik hakkında çocuklarıyla konuşmanın kolay olmadığı, bu nedenle de az sayıda ebeveynin çocuklarıyla cinsellik hakkında konuştukları bildirilmiştir.[5] Cinsellik hakkında bilgi sahibi olmama, utanıp sıkılma, sosyal tabular, inançlar ve kültürel tutumlar ebeveynlerin bu konuda yaşadıkları zorluklardandır. Ebeveyn kaygılardan biri de çocuklara verilen cinsel eğitimin onların cinselliğe itilmesine, doğal olmayan meraklarının uyandırılmasına ve erken deneyimlere neden olacağı düşüncesidir.[3,6]

Ülkemizde, ebeveynlerin çocuklarıyla cinselliğe dair nasıl bir iletişim kurduklarına ilişkin sınırlı sayıda araştırma incelendiğinde; daha çok adölesan çağdaki çocuklarla ve ebeveynleri ile yapıldığı, ebeveynlerin çocuklarıyla cinsellik konularında konuşmayı tercih etmedikleri, çocuklarının cinsellik hakkında sorduğu soruları duymazlıktan gelerek üstünü kapattıkları, çocuklarıyla cinsel konularda konuşan

ebeveynlerin ise konuşma esnasında kendilerini yetersiz, huzursuz, rahatsız ve heyecanlı olarak nitelendirdikleri görülmüştür.[3-6]

Ebeveynlerle çocuklar arasındaki yukarıda sıralanan cinsel iletişim engellerinin aşılması konusunda aile hekimlerinin birçok fırsata sahip olabilecekleri; birinci basamakta planlanabilecek girişimler öncesinde ebeveynlerin cinsel eğitim ile ilişkili deneyimlerini, cinsel iletişim dillerini, çocuklarına verecekleri cinsel eğitimde aile hekimlerinin rehberliği hakkındaki görüşlerini değerlendirmenin yol gösterici olacağı düşünülmüştür. "Aile sağlığı merkezlerine daha çok annelerin başvurduğu, annelerin çocukların cinsel eğitiminde babalara göre daha çok rol aldıkları, babaların çocuğun cinsel eğitimini annelerin sorumluluklarının bir parçası olarak gördüğü" yönündeki literatür bilgisi[4,7,8] de göz önüne alınarak bu çalışmada Çukurova Üniversitesi Eğitim Aile Sağlığı Merkezinden hizmet alan annelerin cinsel iletişim dillerinin ve danışmanlık gereksinimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Tanımlar ve Kavramlar

Cinsiyet: Cinsiyet kelimesini TDK (2022) sözlüğünde "Bireye üreme işinde ayrı bir rol veren ve erkekle dişiyi ayırt ettiren yaradılış özelliği" olarak tanımlamaktadır.

Cinsel Kimlik: Cinsel kimlik, bireyin kendi bedenini ve benliğini belirli bir cinsellik içinde algılaması ve kabul etmesi, duygu ve davranışlarını bunlara göre düzenlemesidir.[9]

Toplumsal Cinsiyet Rolü: Toplumsal cinsiyet rolü ise kadın ya da erkek olmaya bütün sosyokültürel çevrenin yüklediği anlamları ve toplumun bundan beklediği davranışlar şeklinde ifade edilebilir. Toplumsal cinsiyet rolünü cinsiyetten ayıran biyolojik olarak değil sosyal ve kültürel olarak verilen rolü kapsar, kişinin cinsiyet özellikleriyle ilişkili psikolojik ve sosyal özellikleri kapsar. Toplumsal cinsiyet rolü, bireyi kadınsı ya da erkeksi olarak nitelendiren psikososyal rollerdir.[10]

Toplumsal cinsiyet yaşanılan çağa göre, kültürden kültüre göre değişen, kadın veya erkeği sosyal olarak yapılandıran özellikleri içeren bir kavramdır. İnsanlar doğdukları cinsiyete ait özellikleri yaşadığı toplumun o cinsiyete atfettiği davranışları yaşadıkça, kadın veya erkek olma ile sonuçlanacak şekilde yetişkinlerden ve kültürden öğrenirler.[5;7]

Alkan Ersoy (2016)'a göre de toplumsal cinsiyet rolü, "Bir kültürde erkek ya da kadın olmaya uygun görülen davranış, tutum, hak, görev ve yükümlülükler kümesi" şeklinde tanımlanır.[8]

Cinsellik: Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından yapılan tanımı şöyledir: "Cinsellik yaşam boyunca insan olmanın merkezi bir yönüdür ve cinsiyet, cinsiyet kimlikleri ve rolleri, cinsel yönelim, erotizm, zevk, samimiyet ve üremeyi kapsar. Cinsellik; düşünce, fanteziler, arzular, inançlar, tutumlar, değerler, davranışlar, uygulamalar, roller ve ilişkilerde deneyimlenmiş ve ifade edilmiştir. Cinsellik bu boyutların tümünü içerebilirken, hepsi her zaman deneyimlenmez veya ifade edilmez. Cinsellik biyolojik, psikolojik, sosyal, ekonomik, politik, etik, yasal, tarihsel, dini ve manevi faktörlerin etkileşiminden etkilenir."

Cinsellik canlıların normal bir işlevidir ve karşı cinsle ile ilişkinin ve bu ilişki sonrası bedensel, duygusal ve ruhsal olarak ulaşması şeklinde tanımlanmaktadır. Cinsellik anne karnında ile başlar ve hayat boyu devam eder.[11,12]

Kadının ovaryumu ile erkeğin sperminin birleşmesiyle oluşan gebelikte cinsiyet, altıncı haftadan itibaren oluşmaya başlar ve yaşamın sonuna kadar devam eder. Ailelerin cinsellik hakkında bilgili ve bilinçli olması bu konuda verilen eğitimin sağlıklı olması son derece önemlidir.[13]

Cinsel Sağlık: Cinsel sağlık insanların doyurucu, güvenli, şiddetten uzak bir cinsel yaşamları, üreme yetenekleri ve bu yeteneği kullanıp kullanmayacakları konusunda karar verme özgürlükleri olması demektir.[12]

Cinsel sağlık ile ilgili bilinçlenme ailede başlamalı ve sonrasında tüm okul döneminde ve yaşamın her döneminde kapsamlı bir cinsel sağlık eğitimi ile sağlanmalıdır. Bu eğitim kişinin sağlıklı ve güvenli ilişkiler kurmasına, fiziksel, duygusal ve cinsel gelişimini tamamlamasına yardımcı olur.[13]

Cinsel Sağlık Eğitimi: Gelişmiş ülkelerin çoğunda okullarda cinsel sağlık eğitimi verilmektedir. Ancak ülkemizin ulusal eğitim programı içerisinde cinsel sağlık eğitimi ayrı bir ders olarak yer almamaktadır. Özellikle cinsel konuların tabu olduğu ve aile arasında rahat bir şekilde konuşulamadığı toplumlarda cinsel eğitimin okullarda verilmesi çok daha önemlidir. Eğitimde anahtar rolü oynayacak kurumlar ve kişiler iyi belirlenmelidir. Bu kişiler; ebeveynler, öğretmenler, aile üyeleri, sağlık profesyonelleri, din adamları ve bu konuda uzmanlaşmış danışmanlardır.[14]

Cinsel İstismar ve İhmal: Çocuklarda ihmal anne/baba/bakım veren herhangi bir yetişkin tarafından yapılan, çocuğun gelişimini zedeleyen, toplumsal ahlak kuralları tarafından yanlış olduğu kabul edilmiş olan eylem ya da eylemsizliklerdir. Bu eylemsizliklerin eyleme dönüşmesine ise istismar adı verilir.[11]

2.2. Cinsel Gelişim Kuramları

2.2.1. Psikoseksüel Kuram

Cinsel kimlik gelişimi ile ilgili yapılan çalışmalar göstermektedir ki, yaşamın ilk evrelerinde oluşmaya başlayarak bireyler genel olarak 18 aylıkken kendilerine ilişkin farkındalık geliştirip cinsiyetlerini kabaca 30 aylıkken anlamaya başlamaktadırlar.[15] Freud'un "Psiko-seksüel Gelişim" adını verdiği kurama göre neo-natal dönemden

itibaren bireyler farklı aşamalardan geçerek kişilik gelişimlerini tamamlar.Bahsi geçen cinsellik yalnızca cinsel organların birleşmesine yönelik eylemleri içeren dar bir bağlamda ele alınmamaktadır. "Cinsel" fehvasında haz sağlayan herhangi bir nesne veya uyarana organizmanın yönelmesi anlamını içeren bir kullanım bulunmaktadır. Psiko-seksüel gelişim kuramına göre her evre içinde çocuğa haz veren bölgeyle ilgili olmakla, haz doyumunun fazla yahut eksik olması mevcut döneme saplanma (fiksasyon) ile sonuçlanmaktadır.[15] Organizma dengede olduğunda mutlu olur, doyum sağlandığında haz duyar hayatı boyunca bu hazzı arar. Gerilim oluşursa doyum sağlanamadığını, birtakım eksikliklerin olduğunu işaret eder.[16] Bu nedenle sağlıklı cinsel ve kişisel gelişim için her bir dönemin sağlıklı atlatılması önemlidir.

Her psikoseksüel dönemde çocukların kendine özgü ihtiyaçları vardır. Çocuk her dönemden başarılı bir şekilde çıkmaya çalışır. Çocuğun kendine ve dönemine özgü ihtiyaçları ve davranışları etraftaki kişilerin tepkileri ile şekil alır. Mesela, 1-3 yaşları arasında çocuk anal bölgeden haz almaya başladığında aile tuvalet eğitimine karar verir. Çocuk için dışkısını ya da çişini tutmak ve bırakmak haz kaynağı olur. Ama çocuk tuvaletini uygun yerde ve zamanda yaptığı taktirde ebeveynlerinde onay alır. Bu dönemde çocuk kendi hazları ve ebeveynlerimin tuvalet eğitimi beklentisi arasında kalır. Çocuk bunlar arasında ikileme düşer. Çocuk bu ikilemi çözmek ve her aşamadan sağlıklı olarak çıkabilmek ve kişiliğini oluşturmak için bilinçli bir aileye ihtiyacı vardır.[17,18] Bu kurama göre her dönemde bulunulan görevler ya da gereksinimler o dönem içerisinde çözülmezse ya da karşılanmazsa kişi bir sonraki döneme sağlıkla geçemez bu çatışma bitene kadar bu dönemin etkisinde kalır.[7]

Psikoseksüel gelişim aşamaları çalışma sürecinde belirlenirken, libidinal enerjinin toplandığı beden bölgesi temel alınmış ve aşamalar da bu bölgelere göre isimlendirilmiştir.[84] Freud bu gelişimi Psikoseksüel gelişim kuramı adı altında oral (0-1 yaş), anal (1-3 yaş), fallik (3-6 yaş), latent (6-11 yaş) ve genital (11 yaş sonrası) aşamalar olmak üzere beş aşamada inceler.[19,20]

Oral Dönem: Psikoseksüel gelişim aşamalarının ilki olarak kabul edilen oral dönemde libido ilk olarak bebeğin dil ve dudak kısımlarını da içeren ağızdır.[21] Bu dönemdeki bebeklerin sürekli bir şeyleri ağzına alması, emmesi, ısırması kendilerinde tatmin edici bir duygu olarak yansır. Bebek bu süreçte ağız yoluyla beslenmesini sağlayan bireyle bağ kurar, bu kişi genelde annesi olmaktadır. Oral gereksinimlerin

düzenli olarak giderilmesi bebekte anneye bağlılık ve dış dünyaya yönelik güven duygusu oluşturur. Yeterince karşılanmayan veya aşırı karşılanan oral gereksinimler ise bebekte; aşırı iyimserlik, bağımlılık, pasiflik, sürekli onaylanma beklentisi, benmerkezcilik gibi normalin dışında kişilik özelliklerinin oluşmasına neden olabilir.[17]

Oral dönemi normal bir şekilde geçiremeyen çocuklar Freud'a göre ileriki dönemlerde aşırı yemek yiyen ve çok fazla alkol tüketen bağımlı kişilik özelliklerini olan yetişkinler olarak karşımıza çıkabilmektedir.[8]

Anal Dönem: Anal dönem 1,5-3 yaşları arasındaki dönemdir. Bu dönemin en önemli özelliği çocuğun tuvalet alışkanlığı kazanmasıdır. Bu dönemde çocuk dışkısını ve çişini tutup bırakarak anal bölgesinin uyarılmasından haz aldığı için doyum bölgesi anüs, rektum ve mesanedir.[22,23]

Bu dönemin normal bir şekilde atlatılması için ailenin uygun ve sabırlı bir şekilde tuvalet eğitimi vermesi oldukça önemlidir. Bu dönemde çocuk kendi istekleri ve yaptıklarıyla, ailenin beklentileri arasında bir çatışmaya düşer. Freud'a göre bu dönemde tuvalet eğitiminin bir çatışmaya dönüşür, çocuk tuvalet alışkanlığı kazanmak istemezse ve anne baba bu konuda fazla anlayışlı davranırsa çocuk ileriki hayatında dağınık, düzensiz, ilgisiz ve özensiz olabilir.[24] Anne baba çok baskıcı ve tutucu olursa tam tersi çocuk, ileriki yaşlarda cimri, içe kapanık, aşırı temiz inatçı ve pasif agresif olabilir.[9]

Fallik Dönem: Fallik dönem 3-6 yaş arasını kapsar. Genital bölgeden haz duyulduğunun ve cinsiyet farklılıklarının keşfedildiği dönemdir. Fallik dönem, Freud'un psikoseksüel kuramındaki en büyük ve en önemli cinsel çatışmanın olduğu dönemdir.[9]

Çocukların karşı cinsteki aile bireyini aşırı ilgi duyması, anne ya da babaya karşı yoğun sevgi ve hayranlık duyması da bu dönemin öne çıkan özelliklerindendir.[25]

Freud bu ilgi duyma halini Oedipus ve Elektra Kompleksi olarak adlandırmıştır. Oedipus Kompleksi: Erkek çocuklarının annelerine karşı ilgi ve yoğun sevgi gibi duygular hissederek babasını kendine karşı rakip görmesi ve onu kıskanmasına verilen isimdir. Babasına karşı kıskançlık ve hayranlık duyguları besleyen çocuklar babaları ile özdeşim kurarak, babalarını örnek alarak bu dönemi sağlıklı bir şekilde atlatırlar. Elektra Kompleksi ise kız çocuklarının babalarına duyduğu aşırı sevgi ve annelerine duyduğu kıskançlık olarak bilinmektedir. Bu durumda karşı cinsten ebeveyne karşı

hissedilen hayranlık ve arzu, aynı cinsiyetteki ebeveyne karşı duyulan rekabet ve kıskançlık duygusu çocukta bir iç çatışmaya neden olabilir.[18] Bu çatışma sonucunda kaygılanan çocuk bunu aşmak için kendi cinsiyetinde olan ebeveyninin özelliklerini ve düşüncelerini benimseyerek onun davranışlarını kopyalar, ona benzemeye çalışır. Freud'a göre bu, 3-6 yaş arasında Oedipus çatışmasının ve Elektra kompleksinin bir sonucudur.[19] Bütün bunların sonucunda çocuklar kendi cinsiyetlerine uygun davranışları benimserler.[16]

Latent Dönem: Fallik dönem ile ergenlik arasındaki dönem Latent dönem olarak adlandırılır. Oedipus ve Elektra Kompleksinin bitmesinden sonra öne çıkan bir cinsellik bulgusu bulunmamaktadır.[10] Bu dönemde aile bireyleri dışındaki arkadaşlarla ve öğretmenlerle sosyalleşilir. Çocuğun genellikle kendisiyle aynı cinsiyetteki arkadaşlarıyla iletişim kurduğu bir dönemdir. Bununla birlikte cinsel roller ve cinsiyet kavramı sağlamlaşır.[26] Latent dönemde çocuk tüm toplumca kabul gören ve uyulması gereken kuralları daha çok önemser ve kendi isteklerini daha çok kontrol ederler. Önceki dönemler sağlıklı bir şekilde geçilememişse bu dönemde de çevreye ve toluma uyum sağlamakta zorluk çekerler, okul başarısı düşük olabilir.[11]

Latent dönem ergenlikten önceki cinsel olarak belirgin bir duygunun olmadığı dönemdir. Çocuğun verilen görevleri uygun bir şekilde yerine getirmesi, sorumluluklarının farkında olması, okul başarısının yüksek olması ve topluma karşı duyarlı bir birey olması Latent dönemi sağlıklı geçmesinde önemli bir adımdır.[12]

Bu dönem genital döneme hazırlık ve önceki dönemlerde edinilen bilgilerin özümsendiği sessiz bir dönem olarak nitelendirilebilir.[27]

Genital Dönem: Genital dönem, cinsel kimliğin belirginleştiği adölesan yıllarına denk gelen ve birçok cinsel değişimin yaşandığı dönemdir. Bu dönemde hem kız hem de erkek cinsiyette oluşan fizyolojik ve fiziksel değişimler tamamlanmaya başlarlar.[20] Latent dönemdeki cinsellikle ilgili sessiz olan dürtüler bu dönemde yeniden ortaya çıkar ve karşı cinse karşı ilgi duyulmaya başlanır.[14]

Adölesanların bu dönemde sağlıklı ilişkiler kurması, arkadaşlarıyla birlikte etkinliklere katılması, karşı cinsiyetten kişilerle iletişim kurması, kendine hayaller ve hedefler belirlemesi ilerideki yaşamı için önemli adımlardır.[8]

2.2.2. Psikososyal Kuram

Erik H. Erikson da Freud gibi kişilik gelişiminin dönemler halinde olduğunu savunur. Fakat kişinin cinsel gelişimi değil de sosyal gelişimini temel alır. Bu nedenle onun kuramı, psikososyal kuram adını almıştır. Erikson, Freud'un aksine bu gelişimin belirli bir dönemde bitmediğini hayatı boyunca devam ettiğini söyler.[15]

Erikson, kişinin hayatında sekiz kritik dönem olduğunu söyler. Her dönemde de geçilmesi gereken bir aşama bir çatışma bulunmaktadır. Bu dönemlerde karşılaşılan krizlerin kişilerin kendisini keşfetmesinde yardımcı birer dönüm noktası olduğunu söyler.[28] Erikson, bireyin sağlıklı bir kişilik geliştirmesi için bu krizleri atlatması gerektiğini söyler. Gelişim aşamalarında krizlerle başa çıkmak kişinin hem bu konuda beceriler geliştirmesine hem de potansiyelinin farkına varmasına olanak sağlar.[16]

Psikososyol kuramı psikoseksüel kuramdan ayıran en önemli neden psikososyal kuramda cinselliğin varlığını kabul etmekle birlikte asıl olarak kişilik ve kimlik duygusunun meydana gelmesine odaklanmıştır. İkinci olarak psikoseksüel kuramda kişi hangi dönemde ise o dönemde en hassas olduğu bölgenin uyarılması ile fiziksel ihtiyaçlarını gidermeye çalışmaktadır. Psikososyal kuramda ise fiziksel olarak değişimleri kabul etmekte fakat sosyal çevrenin kişinin değişimi üzerindeki etkisini daha çok vurgulamıştır. Son olarak Erikson gelişimin tüm yaşam boyunca devam ettiğini söylemiştir.[7]

Erikson'un Psikososyal Gelişim Evreleri

1. Temel Güvene Karşı Güvensizlik (0-18 ay)
2. Özerkliğe Karşı Utanç ve Şüphe (18 ay- 3 yaş)
3. Girişimciliğe Karşı Suçluluk Duygusu (3- 6 yaş)
4. Çalışkanlığa Karşı Yetersizlik Duygusu (6- 11 yaş)
5. Kimlik Kazanmaya Karşı Kimlik Karmaşası (12-21 yaş)
6. Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık (21- 30 yaş)
7. Üretkenliğe Karşı Verimsizlik (30-65 yaş)
8. Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk (65 yaş+)

Erikson'un psikososyal gelişim evrelerinin bizim çalışmamızı kapsayan ilk beş bölümü tanımlanmıştır.

Temel Güvene Karşı Güvensizlik: Temel güven duygusunun kişinin ruhsal olarak sağlıklı olabilmesi için ilk şart olarak kabul eder Erikson. Hayatın ilk yıllarında

anne ve babayla olan ilişki ve bağlanma, yaşamları boyunca insanlara karşı genel tutumlarını etkilediğini savunur bu kuram. "Güven" kavramı, bireyin kendisine olan güven duygusu olduğu gibi, diğer insanlara olan temel güven duygusunu ifade eder.[16]

Doğumdan sonraki ilk bir yıl içinde, bebekler ebeveynleriyle olan ilişkilerinin sonucu ya temel güven duygusu kazanır ya da güvensizlik duygusu geliştirirler. Bebekte güven hissi oluşmaz ise bu duygu yerine güvensizlik duygusu geçer. Erikson'a göre bireyin kişiliğinin oluşmasında en temel basamak güven duygusunun oluşmasıdır. Toplumda diğer insanlara güvenmemiz, başkaları hakkında olumlu düşünceler beslememiz, yardım istememiz gibi olumlu duyguların oluşabilmesi için temel güven duygusunun oluşması gerekir. Güvensizlik ise diğer insanlara karşı olumsuz duygular beslemeye ve negatif düşünceler geliştirmeye neden olur. Bu temel güven duygusu kişide olumsuz ve anormal davranışların nedeni kabul edilir.[17]

Özerkliğe Karşı Utanç ve Şüphe: Bu dönem, Freud'un Anal döneminin karşılığı olaraka kabul edilir. Oyun dönemi olarak da isimlendirilen bu dönemde çocuğun yürümesi ve konuşmasıyla birlikte çocuk özgür davranmaktan keyif aldığını keşfeder.[29] İskelet ve kas sistemindeki gelişmelerle birlikte çocuk hareketlerinde kontrol ve sınırları denemek ve bundan zevk almak ister. Çocuklar bu dönemde özgürleşmek isterler. Çocuk hareketlerini ve bedenini kontrol etmesi bağımsızlık olarak düşünülebilir. Bu dönemi başarıyla geçen çocuklar özgüvenli ve kendini yeterli hisseden bireyler olarak diğer döneme geçiş yaparlar. Bu dönem başarıyla geçilmez ise çekingen, bağımlı ve içe kapanık bireyler yetişmesine neden olabilir.[18]

Ebeveynlerin aşırı kısıtlayıcı, koruyucu ve cezalandırıcı olması, bireyin kendi yeteneklerinin farkına varamamasına ve çekingen olmasına neden olacaktır. Ayrıca çocukta bağımlı kişilik oluşmasına ve kendisi ile ilgili kararları yalnız alamamasına neden olacaktır.[8]

Girişimciliğe Karşı Suçluluk Duygusu: Bu dönem, Freud'un Fallik döneminin karşılığıdır. Çocuk bu dönemde keşfetmek ve etrafında olanları anlamlandırmak ister bu nedenle de sorular sorarlar ve araştırmalar yaparlar. Kendileri sorumluluk isterler ve bunu yerine getirmeye çalışırlar.[30,31]

Çocuklar dünyayı anlamlandırmak için sorular sorar. Çocuğun merakını ve keşfetme isteğini görmezden gelen ya da bunu ayıp olarak nitelendiren yetişkinler çocukta suçluluk duygusunun ortaya çıkmasına neden olabilirler. Yetişkinlere düşen

görev çocuğun bu enerjisini ve keşfetme arzusunu doğru hedeflere yönlendirmek ve bu konuda desteklemektir. Çocuğu azarlamak, ona cezalar vermek, duymazdan gelmek ya da uygun cevaplar vermemek çocuktaki keşfetme duygusunu azaltacak ve kendini yetersiz ve suçlu hissetmesine neden olacaktır. Böylece çocuk kendi iç dünyasına kapanacaktır.[17]

Ancak anne ve babalar çocuğuna destek olur, sorularına uygun cevaplar verir ama bütün bunların yanında disiplini de sağlarlarsa, çocuk yanlış/doğru kavramlarını suçluluk duygusu olmadan öğrenir.[11]

Çalışkanlığa Karşı Yetersizlik Duygusu: 6-11 yaş aralığını kapsayan bu evre okul çağını içerir.[32] Psikososyal kurama göre çalışkanlık bu dönemin olumlu yanı yetersizlik duygusu ise olumsuz yanı olarak değerlendirilir. Okul dönemini kapsayan bu dönemde çocuk üretmek ve başardığını görmek ister, başardıktan sonra ise beğenilmek ve takdir edilmek ister. Ayrıca bu dönem çocuğun okula gittiği arkadaşları ve öğretmenleriyle sosyalleştiği dönemi de içerir. Çocuğun okul hayatı, derslerdeki başarısı da onun çalışkanlık duygusunu anlamlandırması üzerinde oldukça etkilidir. Devamlı başarısızlık olan, desteklenmeyen bir çocuk bu dönemi çalışkanlık değil yetersizlik duygusu daha yoğun olacak şekilde tamamlar.[19]

Kimlik Kazanmaya Karşı Kimlik Karmaşası: Bu dönem, kişinin kimlik arayışının belirginleştiği, fizyolojik ve psikolojik değişikliklerin yaşandığı ergenlik dönemini kapsar. Kişinin bağımsızlığı ve kendi sınırlarını tanıması dönemin öne çıkan özelliklerindendir.[33]

Bu dönemde birey hem biyolojik değişimlere uyum sağlamaya çalışır hem de yeni sosyal rollere adapte olmayı öğrenir.[34]

Bireyler ya kimlik bularak ya da kimlik karmaşası yaşayarak bu dönemi sonlandırırlar. Ergenlerde aileden bireyselleşme ve bağımsızlaşma görülür bu evrede.[35] Kişiler sosyal çevrelerine öncekinden daha çok önem verirler ve karşı cinsten arkadaşlarıyla daha çok zaman geçirmeye başlarlar ve bu sayede duygusal olarak da bağımsızlık kazanmak isterler. Soyut düşünceler oluşmaya başlar bu dönemde ve kişi gelecek kaygısı, ilerideki meslek ve kariyer seçimi gibi konular üzerinde düşünmeye başlar. Bu dönemin nihayetinde ergenin kimlik duygusunun oluşması için bu evredeki cinsel gelişim, soyut düşünceler ve sosyal çevrenin gelişimini tamamlaması gerekir.[36] Bu basamakların gelişiminde problem yaşanırsa bireyde kimlik kargaşası oluşur ve

ileriki yaşamında arkadaş ilişkilerinde, meslek ve eş seçiminde, sosyal ortamlardaki sorumluluk becerilerinde eksiklikler olur.[20]

2.3. Cinsel Gelişim Dönemleri

Cinsellik kavramının genelde adölesan dönemde konuşulması gerektiği düşünülmüş ve erken çocukluk döneminde konuşulmasından kaçınılmıştır. Halbuki cinsellik; bebeğin anne karnında oluşmaya başladığından itibaren başlar ve hayatı boyunca devam eder.[37]

Cinsel gelişim; bireyin soyunun devam edebilmesi, biyolojik gelişiminin farkına varması ve cinsel arzularını kontrol altına alabilmesi için öğrenmesi gereken aşamadır. Normal bir duygusal gelişim için sağlıklı bir cinsel gelişim gereklidir. Diğer gelişim alanlarının takip edildiği gibi cinsel gelişimin de takip edilmesi önemlidir.[21]

Bireyin biyolojik yaşına ve gelişimine uygun davranışlarda bulunması, cinsel kimliğine uygun davranışlar kazanması cinsel gelişimin sağlıklı bir şekilde ilerlediğini gösterir.[22]

Cinsel gelişimi diğer gelişim alanlarında ayrı düşünmek mümkün değildir. Cinsel gelişimde görülen herhangi bir problem diğer gelişim alanlarını da olumsuz etkilemektedir.[23]

Gelişimin ilk yıllarında verilecek olan cinsel eğitimin, en önemli temeli, çocuğa dengeli, güvenli ve huzurlu bir aile ortamının sağlanmasıdır. İyi bir ebeveyn olmanın ilk koşulları çocuklara sıcaklığın, içtenliğin, güvenli bir aile ortamının sağlanması ve çocuklarımızın bağımsızlığına saygı duyarak yetiştirmek olarak sayılabilir. Böyle ortamlarda yetişen çocuklar özgürce düşünüp karar verebilen, bu kararın sorumluluğunu yüklenen özgürce hareket edebilen özgüveni yüksek sağlıklı bireyler olarak yetişirler.[23]

Çocuğun cinsel eğitimi de diğer eğitimleri gibi son derece önemlidir. Bugüne kadar bu konuda profesyoneller ve anne-babalar çocuklarına nasıl davranacaklarını bilememişlerdir. Çocukluk döneminde eğitimcilerin ve ailenin yapacağı yanlış davranışlar cinsel kimlik gelişmesinde davranış bozukluklarına yol açacağı unutulmamalıdır.[38,39] Özellikle erken çocukluk döneminde çocukların cinsellikle ilgili sorularına cevap verecek en doğru kişiler ebeveynlerdir. Anne ve baba uygun ortamlar oluştuğunda çocukların ihtiyaçlarına göre onların sormalarını beklemeden çocuklarıyla konuşabilir ve onlara yaşlarına uygun açıklamalarda bulunabilirler.[40] Çocukların

cinsellikle ilgili sorularını cevaplarken anne ve babalar, açık ve anlaşılır bir dil kullanılmalı, gerekli bilgiler kısa ve net bir şekilde, kaçamak cevaplar verilmeden yanıtlanmalıdır. Bu şekilde sağlıklı bir iletişim kurulduğunda çocuğun ana-babaya güven duygusu artar.[41] Doğru ve iyi bir iletişim kurulamaz ise öğrenme gecikir ve çocuk soru sormanın doğru bir şey olmadığını düşünür. Cinselliğin güzel bir şey olmadığını düşünür. Bu düşünce yetişkin olduğunda da tüm hayatını ve ilişkilerini etkileyebilir. Çocukları, soruları nedeniyle ayıplayıp susturmak ise daha da meraklanmalarına neden olur.

Cinsel gelişimin bireyin kendisini, kişiliğini, vücudunu tanımasını ve duygusal olarak sağlıklı bir şekilde bağlanmasını sağlar.[42]

2.3.1. Bebeklik Döneminde Cinsel Gelişim

Doğumdan hemen sonra bebeğin anne ile ten teması, bebekle annenin göz göze gelmesi ve o aralarındaki bağ herkes tarafından imrenilen bir yakınlıktır. Bu yakınlıkta, annenin sıcaklığı, kokusu, verdiği güven duygusu, ağlayarak gözlerini dünyaya açan bebeği hemen sakinleştirir ve huzur verir. Göbek kordonunun kesilmesiyle annesinden ayrılmış gibi görünse de aslında bebek annesine bağlı ve bağımlı olarak büyümesini sürdürür.[2]

Bir insanın yaşamındaki ilk ve temel cinsel haz eylemi emmedir. Emme davranışı bebeklerde olması gereken bir temel reflekstir. Bu refleks yenidoğan için hayati önem taşımaktadır çünkü bebek beslenmesini bu refleks sayesinde sağlamaktadır.[43] Emme eylemi hayati bir eylem olmakla birlikte ağızdan uyarılma sayesinde bebek ilk hazzı bu yolla tatmaktadır. Bebek sadece meme ile değil kendi kendini uyararak da haz alır buna otoerotizm denir. Yani bebek memenin dışında kendi eli, emzik, biberon ya da oyuncağını da emerek haz alır. 2 yaşından küçük birçok bebek memeden kesilme dönemlerinde ve sonrasında bu hazzı almak için parmak ya da oyuncak emme davranışı sergileyebilir.[2,24]

Yeni doğan bir bebeğin en önemli organı ağızdır. Çocuk her şeyi ağzı ile tanır. Cisimleri ağzıyla tutar, tadına bakar, hoşlanırsa yutar, hoşlanmazsa tükürür ve çıkarır. Meme emmekten haz duyar. Emzirmeyle birlikte anne ile bebek arasında duygusal bir bağ oluşur.[44] Bebekte el kol hareketleri başladığında erkek çocuklar tesadüfen cinsel organına dokunurlar ve bundan haz duyarlar. Kızlarda cinsel organlar içeride olduğu

için bu davranışa pek rastlanmaz. Bazı ebeveynler bu hareketten hoşlanmazlar. Halbuki bu hareket rahatsız olunacak bir durum değildir aksine normal ve sağlıklıdır.[45] Ebeveynler bu duruma olumsuz tepki verirler ya da öfkelenirlerse cinsel gelişim açısından çocuğa zarar verebilir.

Çocuk anal döneme geçtiğinde çevreyi kontrol etmeye başlar. Bu dönemde dışkılama çocuğun hayatında önemli bir yer tutar. Dışkı, çocuk için ödül veya cezalandırma aracı olabilir. Kıymetli bir obje olarak değerlendirilen dışkıyı tutmaktan veya ebeveynlere sunmaktan büyük zevk alırlar.[46] Freud tarafından anal dönem olarak nitelendirilen bu devrede özgürlük ve bireysellik, çocuğun tüm hayatında etkili olan kas ve iskelet gelişimi birlikte oluşur ve çocuk yürümeyi öğrenir, eşyaları tutar ve özellikle dışkısını yapmaktan hoşlanır.

Tuvalet eğitiminde ilgi hem anne hem de bebek için cinsel organa kaymıştır. Bebek çişini ve kakasını tutup yapabildiğini keşfeder ve bundan haz alır. Özellikle erkek çocuklar tuvaletlerini yaparken cinsel organlarını tutması, kız çocuklar ise tuvaletten sonra peçete kullanırken anal bölgeye baskı yapmak haz veren duyumsamalardır.[25]

Anne ve babaların tuvalet eğitimi süresindeki tavır ve davranışları kişinin yaşamı üzerinde çok etkilidir.[47] Çocuktan tutmaktan ya da bırakmaktan haz aldığı tuvaletini anne babalarının isteği üzerine tutması ya da o anda yapılması istenmektedir.[48] Ebeveynin bu dönemde çok katı veya çok baskın bir davranış sergilemesi iki şekilde geri dönebilir. Rahat bir tuvalet eğitimi alan çocuklar dağınık ve savurgan, baskıcı bir tuvalet eğitimi alan çocuklar ise cimri, aşırı temiz kişilik özelliklerine sahip olabilirler.[5]

2.3.2. Okul Öncesi Cinsel Gelişim

3-6 yaş arası dönemi içeren oyun çocuğu dönemidir. Bu dönem çocuğun cinsel gelişiminde önemli bir kısımdır. Bu dönemde çocuk karşı cinsle olan farklılıklarını keşfetmeye başlar.[49] Bu farklılıklara ve cinselliğe ilişkin ilgisi ve merakı artar. Yetişkinlere cinsellik konusunda sorular sormaya başlarlar. Çocukların bu dönemde cinsel organlarına ilgisi artmıştır. Kendi organıyla diğerlerini karşılaştırır ve karşı cinsi merak ederler. Kendisiyle aynı cinsten olan ebeveyn ile benzerlikleri keşfetmek ve karşı cinsten ebeveyne aşırı ilgi duymak bu dönemin önemli özelliklerindedir.[26]

Çocuklar farklılıkları görmeye başladıkça cinsiyet kimliği daha çok önem kazanır. Bu dönem 3-4 yaşlara denk gelir. Çocuklar "kız" veya "oğlan" kavramını belirli özelliklere bağlamaya başlarlar. Her iki cinsiyetin de davranışlarını ve görünüşlerini belirli kalıplara sokarlar.[35-37] Çocuk yaklaşık üç yaşındayken kendi cinsiyetini fark eder ve özellikle oyun oynarken kendi cinsiyetinde olan arkadaşlarını seçer. Buna bakarak çocuğun cinsel kimliğinin oluşmaya başladığı söylenebilir.[26]

Çocuklar 5-6 yaşlarına geldiklerinde toplumsal cinsiyet konusundaki düşünceleri pek çok açıdan katı olabilir.[50] Çocuklar kuralların farkındalardır ve bunlara uymak zorunda olduklarını düşünürler. Henüz soyut anlamda düşünme gelişmediği için kurallara uyulması konusunda çok katılardır.[25] Örneğin bazı kız çocukları saçlarını kestirdiklerinde erkek olacaklarını düşünüp saçlarını kısaltmaktan kaçınırlar ve erkeklerin de uzun saçlı olmayacağını düşünürler. Yetişkinlerin bu konuda verdiği tepkiler ve davranışlar çok önemlidir.[26] Çocuğun yaşı büyüdükçe bu katılık azalmaktadır.[27]

Cinsel kimlik tamamlanması genelde okul çağından önce tamamlanır.[51] Anasınıflarında yapılan çalışmalarda çocukların kendi cinsel kimliklerine uygun davranışlar sergiledikleri görülmüştür. Sosyal öğrenme, akran iletişimi, ailenin destek vermesi ve cesaretlendirme çocuğun cinsel gelişiminde önemli rol oynar ve çocuk toplumsal olarak onay verilen cinsel kimliğe yerleşir.[28]

Cinsel kimlik erken gelişirken cinsel istikrar 5 yaş civarında oluşur genel olarak. Cinsel kimliğin oluşma yaşı değişiklik gösterebilir.[52] Bazı çocukların için cinsel kimliği, iki veya üç yaşına geldiklerinde oldukça sağlam olabilirken bazı çocukların adölesan çağlara kadar veya daha sonraki döneme kadar uzayabilir.[27]

Argo ve cinsel içerikli konuşmalar genelde beş yaş civarında ortaya çıkar. Diğer çocuklarla bu konular hakkında konuşmalar yapabilirler. Bu konuşmalardaki başka bir amaç ise anne ve babalarının nasıl tepki vereceklerini görmek istemeleridir.[29]

Ebeveynler çocuklarının cinsellikle ilgili sorularına ve konuşmalarına karşı utangaç, heyecanlı ve endişeli davranmamalılardır. Bu soruları görmezden gelmemeli ve kızgın yanıtlar vermemelidirler. Çocukların davranışları ve soruları anlayışlı ve sakin bir şekilde karşılanmalıdır. Cinsel gelişimin de büyümenin bir parçası olduğu unutulmamalıdır.[53,54] Bütün çocuklar dünyanın nesrinde olursa olsun benzer aşamalardan geçerek büyürler. Çocuklara cinsel eğitim verirken, sorduğu sorulara cevap

verirken ve meraklarını giderirken fazla ve anlayamayacağı düzeyde bilgiler vermekten kaçınmalıyız. Çocuk kendi bedenini tanısın diye çıplak dolaşmak kendi vücudu ile yetişkin vücudunu kıyaslamasına ve kafasını gereksiz yere karışmasına neden olacaktır.[23,30] Diğer gelişimler gibi cinsel gelişimin de büyümenin ve gelişmenin bir parçası olduğu unutulmamalıdır.

2.3.3. Okul Döneminde Cinsel Gelişim

7-11 yaş aralığını içeren okul dönemini Freud Latent dönem olarak adlandırmıştır. Bu dönem cinsel anlamda sessizlik dönemidir.[55] Cinsel konulardaki çatışmalar, ikilemler, dürtüler ve cinsel merak azalmıştır.[56,57] Bu dönemde toplumsal kurallar önem kazanır. Cinsiyete göre çocukların oynadıkları oyun değişiklik gösterir. Öğrenme, okul başarısı, oyunlar oynama, etrafı keşfetme ve diğer insanlarla iletişime geçme bu dönemde görülen davranışlar arasındadır.[58] Bu dönemde, çocuk önemli beceriler edinir ve bütün ilgisini okuldaki etkinliklerine (spor ve sanat gibi) yöneltir. Okul Döneminde cinsel kimlik sağlamlaşır ve cinsel roller pekişir.[25]

Latent dönemde çocuklar kendileri ile aynı cinsiyette arkadaşlıklar edinirler. Yani erkekler erkek arkadaşlarının, kızlar ise kız arkadaşlarının içerisinde bulunan gruplar oluşturur.[31] Çocuklar kendileriyle aynı cinsiyette olan kişilerle daha çok vakit geçirmeye başlarlar. Bu dönemde cinsel konularda bilgi kendi cinsiyetindeki kişilerden öğrenilir ve bu dönemde cinsel konulara merak azdır.[29]

Çocuklar bu dönemde sadece ebeveynleri ile değil etraflarındaki başka kişilerle de etkileşim ve özdeşim kurarlar. Bu dönemin sağlıklı bir şekilde geçilemediğinde iki tür problem ortaya çıkabilir.[59,60] Birincisi çocuk dürtülerinin kontrolünü sağlayamazsa, enerjisini öğrenme ve beceri geliştirmeye yöneltemez ya da tam tersi çok fazla kontrol mekanizması geliştirerek kendi gelişimini engeller ve obsesif kişilik (tedirgin, içe dönük ve güvensiz) yapısının yerleşmesine neden olur. Bu dönemi sağlıklı geçirenler ise ergenlikteki problemlerle ve çatışmalarla daha kolay baş edebilirler.[31]

2.3.4. Ergenlik Döneminde Cinsel Gelişim

12 yaşından sonraki dönemi içeren, Freud "genital dönem" olarak adlandırdığı evredir. Ergenlik dönemi kimlik karmaşalarının yaşandığı yetişkinliğe geçişin ve psikolojik sorunların çok olduğu bir dönemdir.[61-63] Dünya Sağlık Örgütü 10-19 yaşlarını

ergenlik dönemi olarak kabul etmektedir. Bu dönemde biyolojik ve ruhsal değişiklikler meydana gelir, cinsiyet bezleri gelişir ve cinsiyet hormonları salınmaya başlar. Bu hormonların salgılanması beyin tarafından kontrol edilir. Hormonal salgılar ergenlik döneminde kız ve erkeklerde aynıdır. Ancak cinsiyet hormonları cinsel organlardan salgılanır ve kadın ve erkeklerde farklıdır.[25]

Fiziksel olarak kızlarda meme gelişimi, kıllanma, erkeklerde seste kalınlaşma, testis büyümesi gerçekleşmeye başlar. Bu dönemde vücut algılarının değişir ve akran ilişkileri güçlenir. Kız ergenlerde meme tomurcuklanması, koltuk altı ve genital bölge kıllanması ve menarş görülürken erkek ergenlerde ise testis volümünde artma, kıllanma, sabah ejekülasyonu görülür.[32]

Fiziksel ve biyolojik değişimin yanında cinsel olgunlaşma; ergenin kendi bedenine, cinsel gelişimine ve karşı cinse odaklanmasına yol açar. Ergenlik döneminde yetişkinliğe adım atılır ve yeni sorumluluklar almaya başlanır. Sosyalleşme, toplu etkinliklerine katılma, meslek seçme düşünceleri, evlilik isteği biçimlenir.[64] Bu dönemde cinsel bilgiye ulaşma ve bu konuda bilgi edinme isteği doğar. Ergen bulduğu hemen hemen her kaynaktan cinselliği öğrenmeye çalışır. Cinsellikle ilgili doğru kaynaklardan sağlıklı bilgilerin öğrenilmesi, cinsel gelişim için önemli rol oynar. Bundan önceki dönemleri sağlıklı bir şekilde atlatmak özellikle Fallik dönemi başarılı bir şekilde geçmek bu dönemin kolay bir şekilde atlatılmasında önemli bir faktördür.[33]

2.4. Cinsel Davranışlar ve Cinsel Davranış Sorunlar

Çocuklarda cinselliği tanımak ve öğrenmek için çeşitli davranışlar gelişir.[65] Bu davranışlar içerisinde "Cinsel oyun" ve "cinsel merak" genelde masum olarak gözlemlenen davranışlardır. Bir risk faktörü bulunmayan çocuklarda normal gelişimsel davranışlar olarak kabul edilir.[33]

Cinsel Merak: Çocuklar yetişkinlerden farklı olarak merak ederek öğrenirler. Özellikle 3-6 yaşa arasındaki çocuklarda toplumsal kurallar ve sınırlılıklar henüz oluşmadığı için bu dönemde çocuklar endişe duymadan yaşarlar ve bunları öğrenmeye çalışırlar.[25]

Başkalarının vücutları ile kendi vücutlarını karşılaştırarak öğrenmeye çalışırlar. Çocuklar birçok şeyi merak ettikleri gibi cinselliği de merak ederler. Bu merak ve öğrenme istediği zamanında ve sağlıklı bir şekilde karşılanmalıdır.[34] Okul öncesi

dönemde çocuklar kendi bedenlerini ve etrafındakilerin bedenlerini gözlemlerler, benzerlikleri ve farklılıkları anlamlandırmaya çalışırlar. Bu anlamlandırma çocuğun cinsiyet kavramını pekiştirmesinde oldukça önemli rol oynar. Yani kadın ve erkek cinsiyetlerini keşfetmenin yanında cinsel kimliğin de şekillenmeye başladığı dönemdir.[66,67]

Çocuklar üç yaş civarında çevredeki insanları ve kendi vücudunu gözlemledikçe ilk cinsel içerikli soruları sormaya başlar.[30] Ama bu durum ebeveynleri endişelendirir.[35] Bu sorular cinsiyetleri keşfetme, bunların benzerliklerini ve farklılıklarını öğrenme isteği kendi bedenlerini tanımaya başladığını gösterir.[30] Ayrıca bu dönem çocukların konuşmaya başladığı dönemdir ve kendilerini ifade etmeye başlarlar. Bu çağlardaki sorulan sorular zaman geçtikçe ve çocuğun konuşmasının ilerlemesiyle de çeşitlilik gösterir. Bu durum normal bir süreç olarak değerlendirilir.[35]

Güzelyurt (2020), çalışmasında incelediği okul öncesi dönemde cinsel eğitim ve cinsel istismardan korunma kavramlarını içeren resimli çocuk kitaplarında en fazla bu sorulara rastlandığını belirtmektedir.

- Bebek annenin karnına nasıl girer?
- Bebek nasıl dünyaya gelir?
- Anne ve babanın ne zaman çocukları olur?
- Bebek anne karnında nasıl hayatta kalır?
- Bu (kadın/erkek cinsel organı) nedir?
- Niçin kadınların memeleri var, erkeklerin yok?
- Cinsiyet nasıl olur?
- Benim bebeğim olur mu?
- Neden büyüklerin vücudu benimkinden farklı?
- Neden kızların penisi, erkeklerin vulvası yok?
- Neden anne ve baba aynı yatakta yatarlar?
- İkiz bebek nasıl olur?
- Bu (göbek deliği) nedir?
- Babalar neden hamile kalmaz?

Ebeveynlerin bu soruları yaşına uygun, doğru ve eksiksiz bir şekilde açıklaması çocukların kendilerini tanıması ve istismarlardan korunmak için oldukça önemlidir.[36]

Anne babalar çocukların soru sormaktan çekinmeyecekleri güvenli ortamı hazırlamalıdırlar.[68] Çocukların soruları sabırla dinlenmeli ve uygun cevaplar verilmelidir. Zaman geçtikçe soruların değişeceği ve çeşitleneceği unutulmamalıdır. Değişen sorulara verilen cevaplar da yaşına uygun şekilde değişmelidir. Çocukların anlayabileceği bir dille kısa ve öz yanıtlar vermek gerekir.[69,70] Bu cevapları tam olarak anlamasa bile anne babanın cevabı verirkenki tavrını unutmayacaktır. Ebeveynler çocukların sorularını yanıtlarken göz teması kurmalı ve başka şeylerle ilgilenmemelilerdir.[37] Aksi durumda çocuk sorduğu sorudan dolayı pişmanlık duyar ve suçluluk hissine kapılır. Alamadığı cevabı ise internet, arkadaş gibi başka yerlerde aramaya başlar. Bu yollardan öğrendiği bilgiler ise yanlış ve sağlıklı olmayabilir. Bu nedenler bütün bu soruların ve merakların gelişimin ve büyümenin bir parçası olduğu unutulmamalıdır.[30]

Cinsel Oyun: Cinsel oyunlar çocuklar tarafından yakından tanıdığı, aynı yaş grubundaki arkadaşları ile oynadıkları oyunlardır.[38] Bu oyunlar planlı değildir, kendiliğinden başlar ve çocukların istekleri doğrultusunda gelişir. Çocuklar bu oyunları oynarken mutlu ve huzurlu görünürler. Anne ve babalar bu durumun gizli olduğunu ve oyunu bitirmelerini söylediklerinde çocuklar kolay bir şekilde oyunlarını bitirebilirler.[39]

Çocuklar doktorculuk, evcilik gibi oyunlarla birbirlerinin bedenlerini keşfederler. Çocuklar aynı yaş grubundalar ise anne babaların kaygılanmalarına gerek yoktur. Bu tür oyunlara aşırı tepkiler vermek ya da karşı koymak çocuklarda utanma ve içe kapanma duygularını getirir. Çocuklar oyun oynarken onları rahatsız hissettirmeyecek şekilde aynı odada bulunmak yeterli ve güvenli olacaktır. Bu oyunu oynayan çocuklar arasındaki yaş farkı dördü geçmemelidir.[40]

Wurtele ve Kenny (2011) çocukluk dönemi cinsel oyunlarını genel özellikleriyle şu şekilde sıralamaktadır;

- Çocukluk dönemi cinsel oyunlarında karşılıklı rıza vardır.
- Kendiliğinden bir anda ortaya çıkar, planlanmış değildir.
- Zaman zaman ortaya çıkar sürekli değildir.
- Genelde birbirlerini sıklıkla gören çocuklar arasında oynanır.
- Çocukların yaş ve gelişim düzeyleri birbirine yakın olur.
- Oyunu oynayan çocuklar kolaylıkla başka oyuna yönlenebilir.
- Yetişkinler müdahale edip durmalarını dile getirdiklerinde oyun sonlanır.

Çocuklarda ilk olarak dokunarak kendi cinsel organlarını tanımaya başlarlar. Aslında bu davranışın nedeni cinsellikten ziyade organını tanımaya çalışmaktır.[38] Sonrasında 3 yaşına gelindiğinde artık cinsel oyunlar başlar. En çok oynanan cinsel oyunların başında "doktorculuk" ve "evcilik" oyunu gelmektedir.[37]

Mastürbasyon: Çocuklar cinsel organlarına dokunduklarında bu hissin haz verdiğini keşfederler ve bunu tekrarlamaya başlarlar buna mastürbasyon denir.[71,72] Çocukluk döneminde mastürbasyon, çocuğun cinsel organını eliyle ya da sürtünerek uyarması ve bu esnada terleme, kızarma ve sık nefes alma belirtilerinin gözlendiği bir durumdur. Bu davranış bebeklik döneminde de olabilir ama en çok okul öncesi dönemde gözlemlenir.[29]

Giyilen kıyafetlerin rahatsız etmesi, idrar yolu enfeksiyonları ve kabızlık, alerjik reaksiyonlar da çocuğun cinsel organına dokunmasına neden olur ve bu davranışın keşfedilmesine yol açarlar.[72] Altta yatan bir neden varsa önce bu durum araştırılmalı ve ortadan kaldırılmalıdır. Hala bu davranış devam ediyorsa kızmak ya da bağırmak çocuğu korkutacağı gibi ileriki dönemlerde de suçluluk hissetmesine neden olabilir.[30]

2.5. Çocuklarla Cinsel İletişim

İletişim kurma gereksinimi insanlığın ayrılmaz bir parçasıdır ve insanlık tarihi ile birlikte başlar. Bireysel ya da toplu, sözlü ya da yazılı şekilde iletişim kurulmuştur canlılar arasında. İletişimi sadece insanlar özgü olduğunu düşünmek yanlıştır. Tüm canlılar arasında iletişim önemli bir süreçtir.[41]

Anne ve babalar iletişimin ne kadar önemli olduğunu bilmelidirler. Çocuklarıyla doğru ve sağlıklı bir şekilde iletişim kurmaları çocuğun tüm yaşamı boyunca etkisini gösterir. Ebeveynlerin iletişim yollarını bilmemeleri ve öneminin farkında olmamaları iletişimin zorluklarının başında gelir.[74-76] İnsanlar arası problemlerin ana nedenine bakıldığında temelde hep iletişim sorunları olduğu görülmektedir. Bireyler kendilerini doğru bir şekilde ifade edememesi, konuşurken rahat olamamaları iletişim problemlerinin başlıca nedenleridir. Bu problemlerin ana kaynağı cinsiyet, aradaki yaş farkları, kendini ifade etmedeki sorunlar, arkadaş gruplarına girmede çekingenlikler ve önyargılar olarak düşünülür.[42]

Çağımızda genelde çalışan ebeveynler eve yorgun dönerler ve çocuklarıyla etkili iletişim kurmaya az vakit ayırırlar.[77] Bu durumda çocuklar internetten ya da

çevrelerindeki kişilerden hayatla ilgili bilgileri toplamaya çalışmaktadırlar. Halbuki ebeveynler çocuklarıyla doğru, sağlıklı bir iletişim kurmaları, onları yeterince dinlemeleri ve sorularına yanıt vermeleri çocuğun özgüveninin oluşmasına, kendine değer verildiğini hissetmesine ve sosyal bir varlık olduğunu keşfetmesine yardımcı olur.[43]

Bazı anne babalar çocuklarıyla iletişimde onları aşırı sınırlandıracak ya da engelleyecek ifadeler kullanırlar. Bu ifadeler çocuğu kısıtlayacak, onu yargılayacak ve çocuğa yapmasının imkansız olduğuna dair mesajlar verilmemelidir. Bu ifadeler çocuğun kendine güvenini zedeler ve kendini özgürce ifade edememesine yol açar.[44]

Ginott (2018) çocuklarla sağlıklı ve etkili iletişim kurmak için anne-babaların dikkaet etmesi gerekenleri bu şekilde sıralamıştır.

- Çocuklarına karşı iyi bir dinleyici olmak, onlarla empati kurmak, neler hissettiklerini anlayamaya çalışmak.
- Çocuğun kişiliğini, hislerini sevdiği ve sevmediği şeyleri kabul etmek.
- Çözüm odaklı olmak ve problemlerin çözümünde rehberlik etmek.
- Olmaması gereken durumlar karşısında fiziksel ya da psikolojik şiddetten kaçınmak, sakin ve anlaşılır bir şekilde kendi duygularınızdan bahsetmek.
- Çocuğun kişiliğiyle ilgili yorumda bulunmayıp sadece o andaki probleme odaklanmak.
- Çocuklara kendileri hakkındaki konularla ilgili gelişimine uygun olarak seçme hakkı tanımak ve kendini ifade etmesi için fırsat vermek şeklinde sıralanmaktadır.[42]

Çocuğun ileriki yaşamında özgüvenli olabilmesinde temel olarak ailesiyle kurduğu etkili iletişimin rolü çok büyüktür. Kurulan bu iletişim sayesinde çocuk anlaşıldığını ve bir birey olduğunu hisseder kendini değerli ve kıymetli hisseder. Aile arasındaki iletişim ne kadar sağlıklı ise çocuğun topluma karışması ve çevre oluşturması o kadar kolay olur.[44]

Ailedeki iletişim birçok davranışı etkilediği gibi cinsel davranışları ve düşünceleri de etkilemektedir.[45] Cinsel eğitimde ilk görev ebeveynlere düşer.[14] Ganji ve arkadaşlarına göre de (2017) ebeveynler çocukların cinsel konularda ilk öğretmenleridir.[42] Cinsel gelişim anne karnında başlar ve kişinin tüm hayatı boyunca devam eder. Bu nedenle çocuklarla etkili ve başarılı cinsel iletişim dili kurmak onları

bilgi kirliliğinden korumayı, kendi yaşına uygun ve anlaşılır bilgiler vermeyi, bedenini tanımasını, kendi cinsiyetini ve bunun getirdiği değişiklikleri bilmesini sağlamaktadır.[2]

Eroğlu ve Gölbaşı'na (2005) göre cinsel eğitim çocukların kendi ruhsal ve fiziksel değişimlerini anlamalarını, kendi bedenini sevmeyi ve kabul etmeyi, cinsiyetini tanımayı ve farklılıklara saygı göstermeyi sağlamaktadır. Ayrıca yine cinsel eğitim ve iletişim çocukların doğruyu ve yanlışı öğrenmelerine ve kendilerini cinsel ihmal ve istismardan korumayı öğrenmelerini kolaylaştırır. ABD Cinsellik Bilgi ve Eğitim Konseyine göre çocukların ilk cinsellik konusunda iletişim kuracağı kişiler anne ve babalar olmalıdır ve bu iletişim çift taraflı olmalıdır.[46]

En uygun zamanda doğru ve etkili bir iletişim kurmak çok kıymetlidir. Konuşulan konuda yeterli düzeyde bilgi sahibi olunması, uygun bir ortamın oluşturulması, karşılıklı birbirinin anlaşılması, sakin ve olağan bir şekilde soruların cevaplanması hem çocuk gelişiminde hem de cinsel eğitimde iletişim kurmada önemli adımlardır.[46]

2.6. Çocuklarda Cinsel Eğitim

Cinsel eğitim konusunun çok geniş bir yelpazesi vardır. Eskiden beri birçok alan tarafından incelenen bu konu daha çok biyolojik kökende incelenmiştir. Bu nedenle daha çok bu konudaki araştırmalar üreme ve doğum kontrolü konularında olmuştur. Ancak **Çok (2003),** son zamanlarda "cinsel eğitim"in "cinsellik eğitimi" kavramına dönüşmeye başladığını düşünmektedir. Artık "cinsellik eğitimi"nin cinsel konuların eğitimine daha geniş bir bakış açısından yaklaşmakta olduğunu ve konunun disiplinler arası çerçeveden ele alınmasına dayandığını da belirtmektedir. Günümüzde terim karar verme, sorumluluk alma gibi kişisel becerileri, iletişim becerilerinin kazandırılmasını, cinsel sağlık ve cinsellik konusunda bilgilendirme konularını da ifade etmektedir. Bu yeni içeriğin oluşturulmasında psikoloji, sosyoloji ve benzeri sosyal bilimlerin etkisi inkâr edilemez.[47]

Kişinin ruhsal ve fiziksel gelişimini anlayabilmesi ve kabullenmesi, cinselliği, cinsiyet kavramını anlamlandırabilmesi, sadece kendisinin değil direy bireylerin de cinselliklerini anlamlandırıp saygı göstermesi, farklılıklara hoşgörü ile yaklaşıp kendi haklarını bilmesi ve savunabilmesi verilen cinsel eğitim ile sağlanabilir.[48]

Çocuklara cinsel eğitimin verilmemesinin bir diğer nedeni de henüz üreme yeteneklerinin olmamasından kaynaklanıyor olabilir. Çünkü cinsel eğitim dendiğinde

akla ilk olarak cinsel ilişki ve buna bağlı olarak üreme sağlığı gelmektedir. Halbuki cinsel eğitimin içeriğine baktığımızda çok daha geniş tanımları ve bilgileri içermektedir. 1533-1592 yılları arasında yaşamış olan Fransız düşünür Montaigne, Denemeler kitabında, "Cinsel gerçeğin erkenden öğretilmesi daha iffetli ve daha verimli olmasını sağlar, yoksa herkes onu kendi hayal gücünün keyfine ve ateşine göre bulmaya kalkar" demektedir (**Montaigne, 1984).** Bu ünlü düşünür yıllar öncesinde bu fikri savunurken acaba günümüzde bu düşünceye ne kadar önem veriliyor? Bu soruya ışık tutması için bazı örnekleri inceleyelim.[48]

Birçok Avrupa ülkesinde, Batı ve Kuzey Afrikada cinsel eğitim okulların müfredatlarında vardır. Bu eğitimler zorunlu değildir. ABD de ise müfredat ve programlar eyaletlerin kendi yönetimlerine bırakılmıştır.[48]

Fransa'da ise, milli eğitimin Cinsellik ve Eğitim Üzerinde Araştırma ve İnceleme Grubu isminde bir birimi bulunmaktadır. Bu kurum ihtiyaç olduğunda bir araya gelmektedir. Yine aynı birim herkesin katılabileceği eğitim programları ve seminerler hazırlamaktadır.[48]

Birleşmiş Milletler (BM) 90'lı yıllarda, artan dünya nüfusunu kontrol altına alınabilmesi için eğitimler düzenlemiş ve sağlıklı kürtajın mümkün olduğunu vurgulamıştır. Bu çağrı, nüfus artışına karşılık alınan önlemlerin başında gelmektedir.[49]

Erken çocukluk ve okul çağı çocuklarının cinsel eğitimi ve bunun planlanması gelişmiş ülkelerde erken yaşlarda başlanılmış ve bu konuda çok yol kat etmişlerdir. Ülkemizde ise bu konuda yeterli araştırma olduğu söylenemez. Cinsel eğitimin planlanması ve okullarda bu konuların işlenmesi lise dönemlerine denk gelmektedir.[50]

Hem bireysel hem de toplumsal olarak cinsel eğitimin önemi çok büyüktür.

Bu yararlardan bazıları:

- Cinsel eğitim kişinin kem kendi vücudunu keşfetmesine hem de karşı cinsin bedenini tanıyıp saygı göstermesini öğretir. Bu sayede çocuk ileriki hayatında karşı cinsiyle sağlıklı iletişim kurabilir.[51]
- Kendi bedenini tanımak çocukta özgüven duygusunu geliştirir.
- Cinsel gelişim sayesinde kişi bireysel ve toplumsal sorumluluklarını ve haklarını öğrenir.[52]
- Cinsel eğitimi yaşına uygun zamanlarda alan çocuk ileriki hayatında ilişkileri dengeli ve düzeyli olur.[53]

- Verilen doğru eğitim sayesinde artan özgüven ile kişinin sorumluluk alma isteği artar, daha iyi ilişkiler kurabilirler ve daha başarılı olurlar.
- Özellikle adölesan çağlarda verilen eğitimler sayesinde çocuk kendisindeki değişiklikleri ve değişimleri daha çabuk kabul eder ve özümser.[54]
- Doğru bilgilerle eğitim alan kişi, cinsellik hakkındaki doğru olmayan bilgileri kabul etmez ve yanlış olduğunu savunur.[55]
- Bilgili kişiler etraftan gelen uygunsuz teklif ve ısrarlara karşı koymakta daha başarılıdırlar. Aynı zamanda cinsel eğitim cinsel istismarlara karşı çocukları korumanın en önemli adımıdır.[56]

3. GEREÇ ve YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Tipi

Çukurova Üniversitesi Eğitim Aile Sağlığı Merkezinden hizmet alan annelerin cinsel iletişim dillerinin ve danışmanlık gereksinimlerinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışma aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aramak üzere kesitsel bir anket çalışması olarak planlandı.

1. Annelerin çocuklarıyla ve kendi anneleriyle kurdukları cinsel iletişim dilleri ve bunların birbiriyle ilişkisi nasıldır?

2. Annelerin cinsellikle ilgili kendi deneyimleri ve bu deneyimlerin çocuklarıyla kurdukları cinsel iletişim diliyle ilişkisi nasıldır?

3. Annelerin cinsel gelişim/eğitim ile ilgili eğitim/danışmanlık alma/isteme durumları ve bu konudaki bilgi düzeylerinin çocuklarıyla kurdukları cinsel iletişim diliyle ilişkisi nasıldır?

4. Annelerin sosyodemografik özelliklerinin çocuklarıyla kurdukları cinsel iletişim diliyle ilişkisi nasıldır?

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleminin Belirlenmesi

Araştırmanın evrenini, çalışmanın yapıldığı tarihlerde Çukurova Üniversitesi Eğitim Aile Sağlığı Merkezinde 051 (n=49) ve 056 (n=321) nolu birimlerimize kayıtlı 3-14 yaş arası çocuğu olan anneler oluşturdu. Türkçe okuma yazma bilmeme dışlama kriteri olup annelerin bu yaş grubunda birden fazla çocuğa sahip olmaları durumunda, çocuklarından yaşı en küçük olanı düşünerek anketi cevaplandırmaları istendi. Sorunlu cinsel iletişim dili ve danışmanlık gereksinimi sıklığı %50 alındığında, EASM'de kayıtlı 3-14 yaş aralığında çocuğu olan anneleri %95 güvenilirlik ile temsil eden en az örneklem büyüklüğü (n=230) hedeflendi ve 235 anneye ulaşıldı.

3.3. Araştırma Öncesi Alınan İzinler

Araştırma öncesi Çukurova Üniversitesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı Akademik Kurulundan (01.06.2022 / 09-6) ve Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Etik Kurulundan (03.06.2022 / 123-47) gerekli izinler ve onaylar alındı.

3.4. Veri Toplama Araçları

Çalışmaya katılmayı kabul eden katılımcılara, toplam 62 sorudan oluşan anket uygulandı. Birinci bölümde sosyodemografik bilgiler ve katılımcının kendi deneyimleriyle ilgili 16 soru (yaşı, eğitim durumu, çalışıp çalışmadığı (ayrıca annesinin yaşı, eğitim durumu, çalışıp çalışmadığı), medeni durumu, aile tipi, ailenin ekonomik durum, çocuk sayısı, en büyük çocuğun yaşı, en küçük çocuğun yaşı, cinsiyeti, çocuklarda cinsel gelişim ve eğitim ilgili bilgi kaynaklarının ne olduğu, çocuğunun sağlık sorunu olduğunda kime başvurdukları, hiç aile hekiminden veya çocuk hekiminden cinsel eğitimle ilgili öneri alıp almadıkları, çocuklarda cinsel gelişim ve eğitim ilgili bilgi düzeyi, çocuklarda cinsel gelişim ve eğitim ilgili eğitim/danışmanlık gereksinimi olup olmadığı ve yöntemi, katılımcının kendisinin cinsellikle ve/veya cinsel yaşamı ile ilgili sorun yaşayıp yaşamadığı); ikinci bölümde Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği (23 soru) ve üçüncü bölümde Ebeveynler İçin Algılanan Cinsel İletişim Ölçeği (23 soru) uygulandı.

Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği: Annelerin cinsel iletişim dilini ölçebilmek amacıyla Artan, Ceylan ve Kurnaz Adıbatmaz (2020) tarafından geliştirilen, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılan "Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği" kullanıldı.[48] Ölçek maddelerinden 1-7. maddeler içeriği, 8-12. maddeler beden dilini, 13-19. maddeler süreci yönetmeyi ve 20-23. maddeler kaygıyı değerlendirmektedir. Ölçekteki maddeler uygunluğa bağlı olarak "bana hiç uygun değil", "bana uygun değil", "bana kısmen uygun" ve "bana tümüyle uygun" şekilde 4'lü Likert tipinde puanlanmaktadır. Ölçekteki içerik, beden dili ve süreci yönetme alt boyutlarını içeren maddelerde ters puanlanan madde bulunmamaktadır. Ancak kaygı altı boyutunu ölçen tüm maddeler ters puanlama yöntemiyle puanlanmaktadır. Ölçekteki bütün alt boyutlar için yüksek puanlar ebeveynlerin cinsel iletişim dilinin uygun olduğunu göstermektedir. Cronbach Alfa katsayısı .775 olarak bulunmuştur.[48]

Ebeveynler İçin Algılanan Cinsel İletişim Ölçeği: Katılımcıların kendi annelerinden algıladıkları cinsel iletişim dilini değerlendirmek amacıyla "Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği" nin Artan ve Çelik tarafından (2022) anneler için uyarlanmış versiyonu olan Ebeveynler İçin Algılanan Cinsel İletişim Ölçeği kullanılmıştır.[57] Ölçek maddelerinden 1-7. maddeler içeriği, 8-12. maddeler beden dilini, 13-19. maddeler süreci yönetmeyi ve 20-23. maddeler kaygıyı

değerlendirmektedir. Ölçekteki maddeler uygunluğa bağlı olarak "bana hiç uygun değil", "bana uygun değil", "bana kısmen uygun" ve "bana tümüyle uygun" şekilde 4'lü Likert tipinde puanlanmaktadır. Ölçekteki bütün alt boyutlar için yüksek puanlar ebeveynlerin cinsel iletişim dilinin uygun olduğunu göstermektedir. Cronbach Alfa katsayısı .943 olarak bulunmuştur.[57]

3.5. Araştırmanın Uygulanması

Araştırma 01.07.2022-31.10.2022 tarihleri arasında Eğitim ASM' den hizmet almak için başvuran, Türkçe okuryazarlığı ve 3-14 yaş arası çocuğu olan annelerle yapıldı. Annelere araştırma ile ilgili sözlü bilgi verildikten sonra bilgilendirilmiş onam formunun okunması sağlanarak çalışmayı kabul edenlerin anketi kendilerinin doldurmaları istendi.

3.6. Verilerin Değerlendirilmesi

Microsoft Excel programı kullanılarak bilgisayar ortamına aktarılan veriler SPSS paket programı kullanılarak analiz edildi.

Veriler değerlendirilirken yeniden gruplandırmalar ve kodlamalar yapıldı.

Katılımcıların tanıtıcı özellikleri ve ölçek maddelerine verdikleri yanıtlar ile ilgili verilerde sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma kullanıldı. Dağılımın normal olup olmadığı Kolmogrov Smirnov testi ile değerlendirildi. Bağımsız değişkenlerle ölçek puan ortalamaları arasındaki farklılığın analizi için student-t testi ve ANOVA, gruplar arasındaki farklılığın kaynağını saptamak için ise Bonferoni yöntemi kullanıldı. Katılımcıların kendilerinin Cinsel İletişim Dili Ölçek puanı ile annelerinden algıladıkları Cinsel İletişim Dili Ölçeği puanlarının karşılaştırılmasında eşleştirilmiş t test, korelasyon analizlerinde ise Pearson bağıntı katsayıları kullanıldı. Katsayı 0-0,25 çok zayıf ilişki; 0,25-0,50 zayıf-orta derecede ilişki; 0,50-0,75 iyi derecede ilişki; 0,75-1,00 çok iyi derecede ilişki şeklinde yorumlandı.[73] Tüm testlerde istatistiksel $p<0,05$ anlamlı olarak kabul edildi.

4. BULGULAR

Yaş ortalaması 35,8±5,7 (23-50) yıl olan 235 katılımcının %68,3'ünün lisans veya lisans üstü eğitimi olup %48,5'i çalışmamaktadır. Annelerin %7,2'sinin geniş aile tipine sahip olduğu, %3,8'inin ise bekar olduğu görülmüştür. Katılımcıların %10,6'sı gelir durumunu düşük olarak değerlendirmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri

	Sayı (N)	**Yüzde (%)**
Çalışma durumu		
Çalışmıyor	121	51,5
Çalışıyor	114	48,5
Eğitim durumu		
İlköğretim	35	15,7
Lise	61	26,0
Üniversite	113	48,1
Yüksek lisans ve üzeri	24	10,2
Medeni hali		
Evli	226	96,2
Bekar	9	3,8
Aile tipi		
Çekirdek aile	218	92,8
Geniş aile	17	7,2
Ekonomik durum		
Düşük gelirli	25	10,6
Orta gelirli	195	83,0
Yüksek gelirli	15	6,4

Tablo 2'de katılımcıların annelerinin sosyodemografik özellikleri verilmiştir. Katılımcıların annelerinin ortalama yaşı 61,9±7,5 (46-85) yıl olarak hesaplanmış, %20,9'unun okur yazar olmadığı saptanmıştır. Katılımcıların çocukluk dönemlerinde annelerinin %80,4'ünün çalışmadığı belirlenmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların annelerinin sosyodemografik özellikleri

	Sayı (N)	Yüzde (%)
Çalışma durumu		
Çalışmıyor	189	80,4
Çalışıyor	46	19,6
Eğitim durumu		
Okuma yazma bilmiyor	49	20,9
İlköğretim	145	61,7
Lise	31	13,2
Üniversite ve üzeri	10	4,3

Tablo 3'te katılımcıların çocuklarıyla ilgili özellikleri verilmiştir. Katılımcıların %52,3' ünün iki çocuğu vardır. En küçük çocuğun cinsiyeti değerlendirildiğinde %56,6'sının erkek olduğu görülmüştür. En büyük çocukların yaş ortalaması 10,0±5,6 (3-28) yıl, en küçük çocukların yaş ortalaması ise 5,4±3,6 (0-14) yıl olarak hesaplanmıştır.

Tablo 3. Katılımcıların çocuklarıyla ilişkili sosyodemografik özellikleri

	Sayı (N)	Yüzde (%)
Çocuk sayısı		
Tek	50	21,3
İki	123	52,3
Üç veya daha fazla	62	26,4
En küçük çocuğun cinsiyeti		
Erkek	133	56,6
Kız	102	43,4

Tablo 4'te katılımcıların çocukluklarda cinsel gelişim ile ilgili eğitim/danışmanlık alma/isteme durumları sunulmuştur. Katılımcıların %48,1'i çocuğunun sağlık sorunlarında aile hekimine başvurmaktadır. "Hekiminizin cinsel iletişim ile ilgili öneride bulundu mu?" sorusuna %97,4'ü hayır cevabı vermiştir. "Cinsel gelişim ve eğitim ile ilgili nerelerden bilgi edindiniz?" sorusunda ise %68,9'u internet, %40,9'u TV, dergi, kitap, gazete, %35,3'ü aile, %31,9'u okul, %24,3'ü arkadaş ve %8,'i sağlık kuruluşu seçeneklerini işaretlemişlerdir. Katılımcıların %46'sı çocuklarda cinsel gelişim ve eğitim konusundaki bilgi düzeyini iyi/çok iyi olarak belirtmiştir. "Çocuklarda cinsel

gelişim ve eğitim konusunda eğitim/danışmanlık almak ister misiniz?" katılımcıların sadece %5,9'u olumsuz yanıt verirken %57,9'u bireysel eğitim/danışmanlık, %30,2'si grupla eğitim/danışmanlık, %37,9'u broşür, kitap vb. önerisi, %31,9'u ise internet önerisi istediklerini bildirmişlerdir.

Tablo 4. Katılımcıların cinsel gelişim ile ilgili eğitim/danışmanlık alma/isteme durumu

	Sayı (n)	**Yüzde (%)**
Çocuğunuzun sağlık sorunlarında kime başvurursunuz?		
Aile hekimimize	113	48,1
Çocuk hekimine	119	50,6
Diğer	3	1,3
Hekiminiz cinsel eğitim ile ilgili öneride bulundu mu?		
Evet	6	2,6
Hayır	229	97,4
Cinsel gelişim ve eğitim ile ilgili nerelerden bilgi edindiniz?		
Aile	83	35,3
Arkadaş	57	24,3
Okul	75	31,9
Sağlık kuruluşu	20	8,5
Tv, dergi, kitap, gazete,	96	40,9
İnternet	162	68,9
Çocuklarda cinsel gelişim ve eğitim konusunda bilgi düzeyinizi nasıl tanımlarsınız?		
Çok iyi	19	8,1
İyi	89	37,9
Orta	113	48,1
Kötü	11	4,7
Çok kötü	3	1,3
Çocuklarda cinsel gelişim ve eğitim konusunda eğitim/danışmanlık almak ister misiniz?		
Eğitim almak istemem	14	5,9
Broşür, kitap vb. önerisi	89	37,9
İnternet önerisi	75	31,9
Bireysel eğitim\danışmanlık	136	57,9
Grupla eğitim\danışmanlık	71	30,2

Tablo 5'te katılımcıların cinsellik konusunda kendi deneyimleri sunulmuştur. 'Genel olarak cinsellik veya kendi cinsel yaşamım konusunda gergin ve endişeliyim' ifadesine katılımcıların %8,9'u, 'Kendime ve/veya eşime ait engeller/zorluklar nedeniyle cinsellikten kaçınıyorum' ifadesine ise %8,1'i "Katılıyorum" seçeneğini işaretlemişlerdir.

Tablo 5. Katılımcıların cinsellik konusunda kendi deneyimleri

	Sayı (N)	**Yüzde (%)**
Genel olarak cinsellik veya kendi cinsel yaşamım konusunda gergin ve endişeliyim.		
Katılmıyorum	174	74,0
Kararsızım	40	17,1
Katılıyorum	21	8,9
Kendime ve/veya eşime ait engeller/zorluklar nedeniyle cinsellikten kaçınıyorum.		
Katılmıyorum	190	80,8
Kararsızım	26	11,1
Katılıyorum	19	8,1

Katılımcıların Cinsel İletişim Dili Ölçeği ifadelerine verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 6'da görülmektedir.

Tablo 6. Katılımcıların cinsel iletişim dili ölçeğine verdikleri yanıtların dağılımı

İfadeler	**Bana hiç uygun değil N (%)**	**Bana uygun değil N (%)**	**Bana kısmen uygun N (%)**	**Bana tamamen uygun N (%)**	**Ort±SD (medyan)**
1. Yaşına uygun bir şekilde açıklarım.	3 (1,3)	7 (3)	66 (28,1)	159 (67,7)	3,62±0,61 (4)
2. Bedenine başkalarının sınırsız dokunamayacağını yaşına uygun bir dille anlatırım.	0 (0)	2 (0,9)	24 (10,2)	209 (88,9)	3,88±0,35 (4)
3. Yaşına uygun, terimleri anlayabileceği bir şekilde kullanırım	1 (0,4)	3 (1,3)	40 (17)	191 (81,3)	3,79±0,46 (4)
4. Bedeninin ona özel olduğunu çekinmeden anlatırım.	0	0	23 (9,8)	212 (90,2)	3,90±0,29 (4)

Tablo 6'nın devamı

5. Konuşmaya olumlu cümlelerle başlarım (örneğin, seninle bunu konuşabiliriz)	0	1 (0,4)	35 (14,9)	199 (84,7)	3,84±0,37 (4)
6. Yakın aile fertleri dışındaki başka kişilerle çok yakınlaşmaması gerektiğini anlatırım.	3 (1,3)	3 (1,3)	26 (11,1)	203 (86,4)	3,82±0,49 (4)
7. İyi ve kötü dokunuş arasındaki farkı örneklerle anlayabileceği bir biçimde anlatırım.	0	1 (0,4)	44 (18,7)	190 (80,9)	3,80±0,40 (4)
8. Her zamanki yüz ifademle konuşurum	3 (1,3)	12 (5,1)	79 (33,6)	141 (60)	3,52±0,65 (4)
9. Her zamanki konuşma hızımla açıklarım.	3 (1,3)	23 (9,8)	81 (34,5)	128 (54,5)	3,42±0,72 (4)
10. Diğer durumlarda davrandığımdan farklı davranmam.	4 (1,7)	14 (6)	72 (30,6)	145 (61,7)	3,52±0,68 (4)
11. Her zamanki rahatlığımla konuşurum.	3 (1,3)	14 (6)	70 (29,8)	148 (63)	3,54±0,66 (4)
12. Anlaşılır ve yaşına uygun bir dille konuşurum.	0	1 (0,4)	39 (16,6)	195 (83)	3,82±0,39 (4)
13. Kaygılı görünmemeye çalışırım.	1 (0,4)	7 (3)	66 (28,1)	161 (68,5)	3,64±0,56 (4)
14. Başka bir işle ilgilenmem.	2 (0,9)	1 (0,4)	43 (18,3)	189 (80,4)	3,78±0,48 (4)
15. Heyecanımı kontrol etmeye çalışırım.	0	3 (1,3)	71 (30,2)	161 (68,5)	3,67±0,49 (4)
16. Gereğinden fazla el kol hareketi yaparak vurgu yapmam.	3 (1,3)	15 (6,4)	73 (31,1)	144 (61,3)	3,52±0,67 (4)
17. Göz kontağı kurarak konuşurum.	1 (0,4)	5 (2,1)	36 (15,3)	193 (82,1)	3,79±0,48 (4)
18. Kaçamak yanıtlar vermem.	1 (0,4)	3 (1,3)	65 (27,7)	166 (70,6)	3,68±0,51 (4)
19. Konu hakkında bilgim yoksa, araştırıp en kısa sürede açıklarım.	0	9 (3,8)	45 (19,1)	181 (70,6)	3,73±0,52 (4)
20. Heyecanlı görünürüm.	18 (7,7)	60 (25,5)	92 (39,1)	65 (27,7)	2,86±0,90 (3)
21. Paniklediğim için cevaplayamam.	15 (6,4)	36 (15,3)	96 (40,9)	88 (37,4)	3,09±0,88 (3)

Tablo 6'nın devamı

22. Yanıtını bilmediğim durumlarda konuyu değiştiririm.	18 (7,7)	57 (24,3)	84 (35,7)	76 (32,3)	2,92±0,93 (3)
23. Cevabını bilsem de konuyu değiştiririm.	9 (3,8)	28 (11,9)	96 (40,9)	102 (43,4)	3,23±0,80 (3)

Katılımcıların kendi annelerini düşünerek cevapladıkları Cinsel İletişim Dili Ölçeği ifadelerine verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 7'de görülmektedir.

Tablo 7. Katılımcıların algılanan cinsel iletişim dili ölçeğine verdikleri yanıtların dağılımı

İfadeler	**Bana hiç uygun değil N (%)**	**Bana uygun değil N (%)**	**Bana kısmen uygun N (%)**	**Bana tamamen uygun N (%)**	**Ort±SD (medyan)**
1. Annem yaşıma uygun bir şekilde açıklardı.	48 (20,4)	43 (18,3)	89 (37,9)	55 (23,4)	2,64±1,05 (3)
2. Annem bedenine başkalarının sınırsız dokunamayacağını yaşıma uygun bir dille anlatırdı.	37 (15,7)	39 (16,6)	73 (31,1)	86 (36,6)	2,88±1,07 (3)
3. Annem yaşıma uygun terimleri anlayabileceğim bir şekilde kullanırdı.	34 (14,5)	43 (18,3)	84 (35,7)	74 (31,5)	2,84±1,02 (3)
4. Annem bedenimin bana özel olduğunu çekinmeden anlatırdı.	36 (15,3)	39 (16,6)	73 (31,1)	87 (37)	2,89±1,06 (3)
5. Annem konuşmaya olumlu cümlelerle başlardı. (örneğin, seninle bunu konuşabiliriz)	41 (17,4)	46 (19,6)	79 (33,6)	69 (29,4)	2,74±1,06 (3)
6. Annem yakın aile fertleri dışındaki başka kişilerle çok yakınlaşmamam gerektiğini anlatırdı.	21 (8,9)	24 (10,2)	72 (30,6)	118 (50,2)	3,22±0,95 (4)
7. Annem iyi ve kötü dokunuş arasındaki farkı örneklerle anlayabileceğim bir biçimde anlatırdı.	32 (13,6)	41 (17,4)	87 (37)	75 (31,9)	2,86±1,01 (3)
8. Annem her zamanki yüz ifadesiyle konuşurdu.	34 (14,5)	50 (21,3)	82 (34,9)	69 (29,4)	2,79±1,02 (3)

Tablo 7'in devamı

9. Annem her zamanki konuşma hızımla açıklarım.	33 (14)	44 (18,7)	89 (37,9)	69 (29,4)	2,82±1,00 (3)
10. Annem diğer durumlarda davrandığından farklı davranmazdı.	34 (14,5)	51 (21,7)	82 (34,9)	68 (28,9)	2,78±1,02 (3)
11. Annem her zamanki rahatlığıyla konuşurdu.	33 (14)	56 (23,8)	85 (36,2)	61 (26)	2,74±0,99 (3)
12. Annem anlaşılır ve yaşıma uygun bir dille konuşurdu.	28 (11,9)	48 (20,4)	79 (33,6)	80 (34)	2,89±1,00 (3)
13. Annem kaygılı görünmemeye çalışırdı.	30 (12,8)	49 (20,9)	91 (38,7)	65 (37,7)	2,81±0,98 (3)
14. Annem başka bir işle ilgilenmezdi.	30 (12,8)	46 (19,6)	74 (31,5)	85 (36,2)	2,91±1,03 (3)
15. Annem heyecanını kontrol etmeye çalışırdı.	29 (12,3)	58 (24,7)	85 (36,2)	63 (26,8)	2,77±0,98 (3)
16. Annem gereğinden fazla el kol hareketi yaparak vurgu yapmazdı.	26 (11,1)	53 (22,6)	95 (40,4)	61 (26)	2,81±0,94 (3)
17. Annem göz kontağı kurarak konuşurdu.	25 (10,6)	35 (14,9)	92 (39,1)	83 (35,3)	2,99±0,96 (3)
18. Annem kaçamak yanıtlar vermezdi.	24 (10,2)	56 (23,8)	77 (32,8)	78 (33,2)	2,88±0,98 (3)
19. Annem konu hakkında bilgisi yoksa, araştırıp en kısa sürede açıklardı.	47 (20)	74 (31,5)	70 (29,8)	44 (18,7)	2,47±1,01 (2)
20. Annem heyecanlı görünürdü.	33 (14,0)	82 (34,9)	72 (30,6)	48 (20,4)	2,57±0,96 (3)
21. Annem paniklediği için cevaplayamazdı.	19 (8,1)	75 (31,9)	91 (38,7)	50 (21,3)	2,73±0,88 (3)
22. Annem yanıtını bilmediği durumlarda konuyu değiştirirdi.	52 (22,1)	80 (34)	66 (28,1)	37 (15,7)	2,37±0,99 (2)
23. Annem cevabını bilse de konuyu değiştirirdi.	31 (13,2)	75 (31,9)	78 (33,2)	51 (21,7)	2,63±0,96 (3)

Tablo 8. Katılımcıların kendilerinin ve annelerinden algıladıkları Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

	Katılımcı Ort±SD Med (Min-Maks)	Katılımcının annesi Ort±SD Med (Min-Maks)	p
İçerik	26,66±2,11 28(19-28)	20,10±6,25 21(7-28)	0,010
Beden dili	17,83±2,37 19(10-20)	14,03±4,60 15(5-20)	<0,001
Süreci yönetme	25,83±2,67 27(15-28)	19,66±5,79 20(7-28)	<0,001
Kaygı	12,12±2,78 12(4-16)	10,31±3,15 10(4-16)	<0,001
Toplam	82,46±7,30 84(57-92)	64,12±16,80 66(23-92)	<0,001

Tablo 8'de katılımcıların ve annelerinin Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanları incelendiğinde bütün alt boyutlarda ve toplamda katılımcının Cinsel İletişim Dili Ölçeği puanının daha yüksek olduğu görülmüştür ($p<0,05$).

Tablo 9. Katılımcıların çalışma durumlarına göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

	Çalışıyor Ort±SD	Çalışmıyor Ort±SD	p
İçerik	26,85±2,06	26,49±2,16	0,199
Beden dili	18,08±2,32	17,63±2,40	0,180
Süreci yönetme	26,07±2,52	25,06±2,79	0,173
Kaygı	12,64±2,57	11,64±2,90	0,006
Toplam	83,62±7,30	81,38±7,17	0,018

Tablo 9'da katılımcıların çalışma durumlarına göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması sunulmuştur. Cinsel İletişim Dili Ölçeği puanı bütün alt boyutlarda ve toplamda çalışan annelerde daha yüksek bulunmuş, bu farklılığın sadece kaygı alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($p=0,006$).

Tablo 10. Katılımcıların eğitim durumlarına göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

	İlköğretim Ort±SD	Lise Ort±SD	Üniversite ve üzeri Ort±SD	p	Fark kaynağı
İçerik	26,35±2,28	26,11±2,45	27,00±1,83	0,015	Lise-Üniv. Ve üzeri
Beden dili	17,45±2,50	17,44±2,55	18,11±2,22	0,104	
Süreci yönetme	25,59±2,52	24,90±3,16	26,31±2,35	0,002	Lise-Üniv. Ve üzeri
Kaygı	10,91±3,50	11,80±2,82	12,59±2,43	0,003	İlköğretim-Üniv ve üzeri
Toplam	80,32±6,89	80,26±8,38	84,02±6,51	<0,001	İlköğretim-Üniv ve üzeri

Tablo 10'da katılımcıların eğitim durumlarına göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması sunulmuştur. Toplamda ve tüm alt boyutlarda üniversite ve üzeri eğitim alan annelerin ortalama puanları daha yüksektir ve beden dili hariç hepsinde gruplar arası bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$). Bu farklılığın içerik ve süreci yönetmede üniversite ve üzeri grup ile lise mezun grubu arasındaki farktan, kaygı ve toplamda ise üniversite ve üzeri grup ile ilköğretim mezun grubu arasındaki farktan kaynaklandığı saptanmıştır.

Tablo 11. Katılımcıların çocuk sayısına göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

	Tek Ort±SD	İki Ort±SD	Üç ve üzeri Ort±SD	p	Fark kaynağı
İçerik	27,44±1,23	26,37±2,35	26,62±2,05	0,010	Tek-İki
Beden dili	18,30±2,34	17,87±2,96	17,38±2,50	0,124	
Süreci yönetme	26,48±2,21	25,53±2,93	25,90±2,39	0,106	
Kaygı	11,82±3,45	12,33±2,55	11,96±2,64	0,478	
Toplam	84,04±5,53	82,12±8,07	81,88±6,87	0,226	

Tablo 11'de katılımcıların çocuk sayısına göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması sunulmuştur. Tek çocuğu olan annelerin kaygı

alt boyutu hariç ölçek puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Sadece içerik alt boyutunda gruplar arası bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş, tek çocuğu olan annelerin iki çocuğu olan annelere göre ölçek puanlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür (p=0,010).

Tablo 12. Katılımcıların annelerinin çalışma durumlarına göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

	Çalışıyor Ort±SD	Çalışmıyor Ort±SD	p
İçerik	26,47±2,36	26,71±2,05	0,499
Beden dili	18,26±2,24	17,73±2,39	0,179
Süreci yönetme	25,86±2,69	25,82±2,67	0,920
Kaygı	12,19±3,01	12,11±2,73	0,854
Toplam	82,80±8,16	82,38±7,10	0,729

Tablo 12'de katılımcıların annelerinin çalışma durumlarına göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması sunulmuştur. Bu bulgulara göre katılımcıların annelerinin çalışıp çalışmama durumuna göre toplamda ve alt boyut puanlarında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (p>0,05).

Tablo 13. Katılımcıların annelerinin eğitim durumlarına göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

	Okur yazar değil Ort±SD	İlköğretim Ort±SD	Lise ve üzeri Ort±SD	P
İçerik	26,61±2,01	26,55±2,23	27,12±1,74	0,317
Beden dili	17,71±2,27	17,68±2,42	18,53±2,23	0,116
Süreci yönetme	25,40±2,44	25,84±2,76	26,31±2,56	0,276
Kaygı	12,16±2,76	12,04±2,68	12,39±3,19	0,776
Toplam	81,89±6,69	82,12±7,54	84,36±7,02	0,185

Tablo 13'te katılımcıların annelerinin eğitim durumlarına göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması sunulmuştur. Sonuçlar incelendiğinde lise ve üzeri eğitim alan katılımcı annelerinin ölçek puanlarının tüm alt boyutlarda ve toplamda yüksek olduğu görülmüş ancak bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunamamıştır (p>0,05).

Tablo 14. Katılımcıların en küçük çocuğunun cinsiyetine göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

	Erkek Ort±SD	Kız Ort±SD	p
İçerik	26,69±2,07	26,62±2,17	0,797
Beden dili	17,69±2,38	18,01±2,35	0,306
Süreci yönetme	25,83±2,48	25,83±2,91	0,997
Kaygı	12,12±2,84	12,12±2,72	0,999
Toplam	82,36±6,90	82,60±7,83	0,796

Katılımcıların en küçük çocuklarının cinsiyetlerine göre ölçek puanlarının farklılaşmadığı saptanmıştır (Tablo 14).

Tablo 15. Katılımcıların çocuklarda cinsel gelişim ve eğitim konusundaki bilgi düzeylerine göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

	Çok iyi/İyi Ort±SD	Orta /kötü Ort±SD	P
İçerik	27,10±1,68	26,29±2,36	0,003
Beden dili	18,04±2,45	17,66±2,29	0,216
Süreci yönetme	26,42±2,28	25,33±2,87	0,001
Kaygı	12,24±2,76	12,03±2,81	0,567
Toplam	83,81±6,3	81,32±7,90	0,006

Tablo 15'te Katılımcıların çocuklarda cinsel gelişim ve eğitim konusundaki bilgi düzeylerine göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması sunulmuştur. Bu verilere göre bütün alt boyutlarda ve toplamda bilgi düzeyini çok iyi/iyi olarak tanımlayan katılımcıların ölçek puanları daha yüksek bulunmuştur. Bu farklılık içerik (p=0,003), süreci yönetme (p=0,01) ve toplamda (p=0,006) istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 16. Katılımcıların "cinsellik veya kendi cinsel yaşamı konusunda gergin ve endişeliyim" ifadesine verdikleri yanıtlara göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

	Katılmıyorum Ort±SD	Kararsızım/Katılıyorum Ort±SD	p
İçerik	26,91±1,86	25,96±2,60	0,011
Beden dili	18,17±2,30	16,88±2,32	<0,001
Süreci yönetme	26,13±2,52	24,98±2,91	0,007
Kaygı	12,40±2,67	11,32±2,95	0,009
Toplam	83,62±6,53	79,16±8,37	<0,001

Tablo 16'da Katılımcıların "cinsellik veya kendi cinsel yaşamı konusunda gergin ve endişeliyim" ifadesine verdikleri yanıtlara göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması sunulmuştur. Bu ifadeye katılmadığını bildirenlerin puan ortalamaları toplamda ve tüm alt boyutlarda diğer gruba göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 17. Katılımcıların "kendime ve/veya eşime ait engeller/zorluklar nedeniyle cinsellikten kaçıyorum" ifadesine verdikleri yanıtlara göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması

	Katılmıyorum Ort±SD	Kararsızım/Katılıyorum Ort±SD	p
İçerik	26,88±1,89	25,73±2,69	0,009
Beden dili	18,07±2,31	16,82±2,37	0,001
Süreci yönetme	26,00±2,57	25,13±2,98	0,078
Kaygı	12,28±2,74	11,46±2,91	0,077
Toplam	83,25±6,74	79,15±8,65	0,004

Tablo 17'de Katılımcıların "kendime ve/veya eşime ait engeller/zorluklar nedeniyle cinsellikten kaçıyorum'' ifadesine verdikleri yanıtlara göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması sunulmuştur. Bu ifadeye katılmadığını bildirenlerin içerik ve beden dili alt boyutlarında ve toplamda puanları anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 18. Katılımcıların Cinsel İletişim Dili Ölçeği ve annelerinden algıladıkları Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının korelasyon analizleri

		İçerik	Beden dili	Süreç	Kaygı	Toplam	A-İçerik	A-Beden dili	A-Süreç	A-Kaygı	A-Toplam
Yaş	r	-,163*	0,042	-0,063	-0,107	-0,097	-,245**	-,144*	-,164*	-0,017	-,190**
	p	0,012	0,526	0,338	0,103	0,137	0	0,027	0,012	0,796	0,003
İçerik	r	1	,527**	,690**	,233**	,802**	,167*	,166*	,143*	-0,064	,145*
	p		0	0	0	0	0,01	0,011	0,029	0,331	0,027
Beden dili	r		1	,553**	,211**	,760**	,201**	,335**	,267**	0,011	,261**
	p			0	0,001	0	0,002	0	0	0,862	0
Süreç	r			1	,184**	,815**	,151*	,196**	,228**	-0,026	,184**
	p				0,005	0	0,02	0,003	0	0,695	0,005
Kaygı	r				1	,585**	0,082	0,049	0,037	,314**	0,115
	p					0	0,21	0,459	0,574	0	0,077
Toplam	r					1	,200**	,247**	,225**	0,096	,238**
	p						0,002	0	0	0,144	0

** Korelasyon 0,05 seviyesinde önemlidir.*
*** Korelasyon 0,01 seviyesinde önemlidir.*

Katılımcıların Cinsel İletişim Dili Ölçeği ve annelerinden algıladıkları Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının korelasyon analizleri tablo 18 de verilmiştir. Bu tabloya göre;

Yaş ile ‘içerik’, ‘anne beden dili’, ‘anne süreç’ ve ‘anne toplam’ puanları arasında negatif yönde çok zayıf ilişki,

İçerik ile ‘anne içerik’, ‘anne beden dili’, ‘anne süreç’, ve ‘anne toplam’ puanları arasında pozitif yönde çok zayıf ilişki,

Beden dili ile ‘anne içerik’ puanları arasında pozitif yönde çok zayıf ilişki; ‘anne beden dili’, ‘anne süreç’, ve ‘anne toplam’ ile zayıf-orta derecede ilişki,

Süreç ile ‘anne içerik’, ‘anne beden dili’, ‘anne süreç’, ve ‘anne toplam’ puanları arasında pozitif yönde çok zayıf ilişki,

Kaygı ile ‘anne kaygı’ puanları arasında pozitif yönde zayıf-orta derecede ilişki,

Toplam ile ‘anne içerik’, ‘anne beden dili’, ‘anne süreç’, ve ‘anne toplam’ puanları arasında pozitif yönde çok zayıf ilişki olduğu saptanmıştır.

5. TARTIŞMA

Çukurova Üniversitesi Eğitim Aile Sağlığı Merkezinden hizmet alan annelerin cinsel iletişim dillerinin ve bu konudaki danışmanlık gereksinimlerinin belirlenmesi amacıyla 3-14 yaş aralığında çocuğu olan, 235 katılımcıyla yapılan çalışmanın tartışma bölümü araştırma sorularımıza cevap verecek tarzda sunulmuştur.

1. Annelerin çocuklarıyla ve kendi anneleriyle kurdukları cinsel iletişim dilleri ve bunların birbiriyle ilişkisi nasıldır?

Çalışmamızda katılımcıların cinsel iletişim dili puanları bütün alt gruplarda ve toplamda kendi annelerinden algıladıklarına göre daha iyi, kaygıları ise daha az bulunmuştur. Ayrıca yaş ile 'içerik', 'anne beden dili', 'anne süreç' ve 'anne toplam' puanları arasında negatif yönde çok zayıf ilişki saptanmıştır.

Olakunbi ve Akintomide (2010) tarafından Nijerya'da 2010 yılında adölesanların anne ve babaları ile yapılan çalışmada çocuklarıyla cinsel iletişim ve eğitim konusunda genç ebeveynlerin yaşlı ebeveynlerden daha esnek bir yaklaşımla cevap verdikleri görülmüştür. Genç ebeveynlerin eğitim düzeyinin daha yüksek olması, teknolojiyi daha iyi kullanabilmeleri ve aradaki yaş farkının daha az olmasının bu sonuca neden olduğu düşünülmüştür.[47]

Çelik ve Artan (2022) yaptıkları çalışmada yaş ortalaması düşük olan anne grubunun diğer annelere göre özellikle beden dillerini daha iyi kullandıklarını savunmuşlar, daha genç annelerin daha az kaygılandıkları sonucuna ulaşmışlardır.[48]

Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu (1996)'nun yapmış oldukları çalışmada ebeveynler cinsel eğitimin önemli olduğunu farkında oldukları fakat bu tür bilgileri verirken zorlandıkları sonucuna ulaşmışlardır. Çocuklarının cinsellikle ilgili sorularını duymazdan geldikleri, heyecanlandıkları ya da kaçamak cevaplar verdikleri sonucuna varmışlardır.[23]

Ceylan ve Çetin (2015) tarafından yapılan bir çalışmada ise ebeveynlerin cinsellik ve mahremiyetle ilgili bilgi düzeyleri ölçülmüştür. Ebeveynlerin bu konulardaki bilgi eksiklikleri olduğu ve bunun çocuklarıyla iletişim kurduklarında kendilerini tedirgin ve yetersiz hissetmelerine neden olduğu bildirilmiştir.[58]

Tuğrul ve Artan tarafından 2001 yılında yapılan araştırmada ise anne-babaların çocuklarıyla cinsellikle ilgili konuşurken kendilerini tedirgin hissettikleri ve telaşlandıkları sonucuna ulaştıkları görülmüştür.[59]

Eliküçük ve Sönmez (2011)'in araştırmasında ise anne-babaların cinsellikle ilgili konularda heyecanlanmadıkları fakat kendilerini yetersiz gördükleri sonucuna varmışlardır.[60]

Farklı olarak Eroğlu ve Gölbaşı (2005), ebeveynlerin birçoğunun çocuklarıyla konuşma yaparken kendilerini genelde yeterli hissettikleri sonucuna ulaşmışlardır.[49] Bunun nedeni çalışmanın Ankara'nın 8 merkez ilçesinde yapılmış olması ve araştırma grubunun lise öğrencilerini içermesi olabilir.

Çalışmamızda annelerin cinsel iletişim dilleri kendi annelerinden algıladıklarına göre daha iyi bulunmuştur. Günümüzde teknolojinin gelişmesi ile bilgiye ulaşmanın daha kolay olması, bu konularda bilgilendirmelerin ve eğitimlerin yaygınlaşması, çocuğu korumak için sağlıklı bir cinsel iletişimin gerekli olduğunun bilinmesi vb. nedenler bu sonucu açıklayabilir.

Toplumumuzda cinsel konuların konuşulmasının ayıp ve günah sayılması ebeveynleri bu konularda konuşurken kaygılandırabilir. Ancak bu kaygı ve olumsuz duygular cinsel iletişimi etkilememelidir ve bu duygular çocuğa yansıtılmamalıdır. Anne ve babalarda bu duyguların oluşmaması için güvenilir kaynaklardan ya da profesyonellerden yardım ve destek alınarak bu sürecin normal bir süreç olduğu çocuğa hissettirilmelidir. Çocuk bunun normal olduğunu hissederse anne ve babasıyla sağlıklı ve güvenli bir cinsel iletişim kurabilir. Ayrıca cinselliği yok sayarak çocuğu cinsellikten uzak tutamayız. Etrafımızda televizyonlarda, reklam panolarında, aldığımız ürünlerin pek çoğunda cinsel uyaranlar mevcuttur. Anne ve babalarla çocuklarının iletişimleri iyi olursa çocuğun yanlış kaynaklara yönlendirilmesinin de önüne geçilmiş olur.

2. Annelerin cinsellikle ilgili kendi deneyimleri ve bu deneyimlerin çocuklarıyla kurdukları cinsel iletişim diliyle ilişkisi nasıldır?

Çalışmamızda annelerin "cinsellik veya kendi cinsel yaşamı konusunda gergin ve endişeliyim'' ifadesine verdikleri yanıtlara göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarını karşılaştırdığımızda "katılmıyorum" diyenlerin Cinsel İletişim Ölçeği puanları daha yüksek bulunmuştur. Buna göre kendi cinselliği ile ilgili endişesi olmayan

annelerin cinsel iletişim dillerinin daha iyi kaygılarının ise daha az olduğu sonucu çıkarılabilir. Yurtiçi ve yurtdışı literatür incelendiğinde bu konuda yapılmış bir çalışma bulunamamıştır.

Çalışmamızda annelerin "kendime ve/veya eşime ait engeller/zorluklar nedeniyle cinsellikten kaçıyorum" ifadesinin sonuçlarına göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarını karşılaştırdığımızda katılmadığını bildirenlerin içerik ve beden dili alt boyutlarında ve toplamda puanları anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Buna göre cinselliğe ait engeller/zorluklar yaşamayan annelerin cinsel iletişim dillerinin daha iyi kaygılarının ise daha az olduğu sonucu çıkarılabilir. Yurtiçi ve yurtdışı literatür incelendiğinde bu konuda yapılmış bir çalışma bulunamamıştır.

3. Annelerin cinsel gelişim/eğitim ile ilgili bilgi düzeyleri, bilgi kaynakları, bu konuda eğitim/danışmanlık alma/isteme durumları nasıldır?

Katılımcıların %46' sı çocuklarda cinsel gelişim ve eğitim konusundaki bilgi düzeyini iyi/çok iyi olarak belirtmiştir. Bilgi düzeylerini çok iyi/iyi olarak tanımlayan katılımcıların ölçek puanları bütün alt boyutlarda ve toplamda daha yüksek bulunmuştur. Bu farklılık içerik, süreci yönetme ve toplamda istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Buna göre cinsel gelişim ve eğitim konusundaki bilgi düzeyini çok iyi/iyi olarak tanımlayan annelerin cinsel iletişim dillerinin daha iyi, kaygılarının ise daha az olduğu sonucu çıkarılabilir. Yurtiçi ve uluslararası literatür incelendiğinde bu konuda yapılmış araştırma bulunamamıştır.

"Cinsel gelişim ve eğitim ile ilgili nerelerden bilgi edindiniz?" sorusunda %68,9' u internet, %40,9' u TV, dergi, kitap, gazete, %35,3'ü aile, %31,9'u okul, %24,3'ü arkadaş ve %8,'i sağlık kuruluşu seçeneklerini işaretlemişlerdir. Eroğlu ve Gölbaşı (2005)'nın çalışmasında, annelerin ilk cinsel bilgilerini arkadaştan (%40,1), anneden (%38,2), dergi/kitap/gazeteden (%21,3) ve abladan (%18,4) aldığı belirtilmektedir.[49] Bacıoğlu ve Tezel (2020) tarafından yapılan ebeveynlerin cinsellikle ilgili bilgilerini, çocuklarıyla cinsellikle ilgili iletişimlerini ve bir cinsel eğitim programının içeriği hakkındaki görüşlerini değerlendirmek amacıyla yapılan araştırmaya 3- 14 yaş arası çocuğu olan 230 ebeveyn katılmıştır. Araştırma sonucuna göre ebeveynler kendi çocukluklarında cinsel içerikli bilgilerin %53,0' ını aileden, %70,0'ını medyadan aldığını bildirmiştir.[5] Stein ve ark. (2018), ailelerin çocuklarının cinsel gelişimi için en

önemli üç bilgi kaynağının, interaktif web siteleri, profesyoneller, çalıştaylar ve kitaplar olduğunu bildirmiştir.[56]

Çalışmamızda katılımcıların %97,4'ü, çocuklarının sağlık sorunları nedeniyle gittikleri hekimlerin cinsel eğitim ile ilgili herhangi bir öneride bulunmadığını bildirmişlerdir. "Çocuklarda cinsel gelişim ve eğitim konusunda eğitim/danışmanlık almak ister misiniz?" sorusuna katılımcıların sadece %5,9'u olumsuz yanıt verirken %57,9'u bireysel eğitim/danışmanlık, %30,2'si grupla eğitim/danışmanlık, %37,9'u broşür, kitap vb. önerisi, %31,9'u ise internet önerisi istediklerini bildirmişlerdir.

4. Annelerin sosyodemografik özelliklerinin çocuklarıyla kurdukları cinsel iletişim diliyle ilişkisi nasıldır?

Cinsel İletişim Dili Ölçeği puanı bütün alt boyutlarda ve toplamda çalışan annelerde daha yüksek bulunmuş, bu farklılığın sadece kaygı alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür.

Bu bulgumuzla uyumlu olarak Çelik ve Artan (2022) araştırmalarında çalışan annelerin çalışmayan annelere göre cinsel iletişime daha yatkın olduklarını ve kaygılarının daha az olduğunu saptamışlardır.[48] Aynı çalışmada eğitimci meslek grubundaki annelerin ev hanımı meslek durumundaki annelere göre daha çok cinsel iletişim kurdukları ve hem eğitimci hem de sağlıkçı meslek grubunda bulunan annelerin ev hanımı olan annelere göre kaygılarının daha az olduğu gözlenmiştir.[48]

Cinsel İletişim Dili Ölçeği puanı bütün alt boyutlarda ve toplamda üniversite ve üzeri eğitim alan annelerin ortalama puanları daha yüksek saptanmış, beden dili hariç gruplar arası bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu farkın içerik ve süreci yönetmede lise ile üniversite ve üzeri gruplar, kaygı ve toplamda ise ilköğretim ile üniversite ve üzeri gruplar arasındaki farktan kaynaklandığı saptanmıştır. Gallegos ve arkadaşları (2007) tarafından yapılan çalışmada eğitim düzeyi yüksek olan anne babalarda cinsellikle ilgili eğitim verme oranı daha yüksek bulunmuştur.[51] Ceylan, Artan ve Kurnaz'ın (2020) Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği (CETÖ)'nin geliştirilmesi amacıyla yaptıkları 199 kişinin katıldığı araştırmada öğrenim düzeylerinin cinsel eğitime yönelik tutumlarında yükseköğretim mezunlarının lehine anlamlı bir farka yol açtığı belirlenmiştir. Ebeveynlerin eğitim düzeyi yükseldikçe ölçek puanlarının da yükseldiği yani cinsel eğitim ile ilgili bilgi düzeyinin daha iyi olduğu

görülmektedir.[57] İşler'in (2017) KKTC'nin farklı bölgelerinde, çocukları okulöncesi eğitime devam eden 293 anne ve 107 baba ile yaptığı çalışmada ebeveynlerin eğitim düzeyi yükseldikçe Ebeveyn Cinsel Eğitim Bilgi Ölçeği puan ortalamalarının da yükseldiği, dolayısıyla cinsel eğitim konusunda daha fazla bilgiye sahip oldukları saptanmıştır.[37] Çelik ve Artan (2022) yaptıkları araştırmada annelerin cinsel iletişim dillerini ve kendi anneleriyle olan cinsel iletişim dillerini incelemişlerdir. Bu araştırmada eğitim düzeyi yüksek annelerin cinsel iletişim dillerinin daha iyi olduğu sonucunu bulmuşlardır. Yine eğitim düzeyi yükseldikçe cinsel konularda konuşmanın anneleri daha az kaygılandırdığı sonucu çıkmıştır.[48] Opara ve ark.(2010) tarafından yapılan çalışmada ise annelerin eğitim düzeyleri arttıkça cinsel eğitim konusunda daha iyi bilgi sahibi olduğu, eğitim düzeyi düştükçe bu algının azaldığı bulunmuştur.[53] Bizim çalışmamızda da yüksek öğrenim düzeyine sahip annelerin çocuk gelişimi ile ilgili bilgi düzeylerinin daha iyi olduğu düşünülmüş ve bunun sayesinde çocuklarıyla cinsel konular hakkında daha kolay konuştukları, beden dillerini daha iyi kullandıkları ve bu bilgilere güvenerek daha az kaygılandıkları sonucu çıkarılmıştır.

Çalışmamızda katılımcıların çocuk sayısına göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması incelendiğinde tek çocuğu olan annelerin kaygı alt boyutu hariç ölçek puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Sadece içerik alt boyutunda gruplar arası bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş, tek çocuğu olan annelerin iki çocuğu olan annelere göre ölçek puanlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Buna göre tek çocuğu olan annelerin cinsel iletişim dillerinin daha iyi kaygılarının ise daha az olduğu söylenebilir. Çelik ve Artan yaptıkları çalışmada çocuk sayısı az olan annelerin kaygılarının daha az olduğu ve buna bağlı olarak çocuklarıyla daha iyi bir cinsel iletişim kurdukları sonucu çıkarılmıştır. Yine aynı çalışmada çocuk sayısı çok olan annelerin cinsel iletişimde beden dillerini daha iyi kullandıkları bulunmuş ve bu annelerin yaşlarının daha büyük olduğu yani daha tecrübeli oldukları sonucu çıkarılmıştır.[48]

Çalışmamızda katılımcıların annelerinin çalışma durumlarına göre Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması sonucunda katılımcıların annelerinin çalışıp çalışmama durumuna göre toplamda ve alt boyut puanlarında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$). Çelik ve Artan (2022) çalışmalarında benzer şekilde katılımcıların kendi cinsel iletişim puanlarının ve annelerinden algıladıkları

cinsel iletişim puanlarının annelerinin çalışma durumlarına göre farklılaşmadığını saptamışlardır.[48]

Çalışmamızda katılımcıların annelerinin eğitim durumları incelendiğinde lise ve üzeri eğitim alan katılımcı annelerinin ölçek puanlarının tüm alt boyutlarda ve toplamda yüksek olduğu görülmüş ancak bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunamamıştır. Çelik ve Artan (2022) ise çalışmalarında annelerin annelerinin öğrenim düzeylerinin algıladıkları cinsel iletişim dilinde bir değişiklik oluşturmasa da kendi çocuklarıyla olan cinsel iletişim dillerini etkilediği bulunmuştur. Annelerinin eğitim düzeyi daha iyi olan anneler şu andaki çocuklarıyla cinsel iletişim kurarken daha az kaygılandıkları sonucu istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.[48] Bunun nedeni çalışmamızda katılımcıların annelerinin yalnızca %17,5'inin lise ve üzeri eğitim almış olması olabilir.

Eroğlu ve Gölbaşı (2005) tarafından yapılan araştırmada annelerin annelerinin eğitim durumlarının cinsel iletişimi etkilemediği bulunmuş ve bu sonucun eski zamanlarda eğitim düzeyi fark etmezsizin cinsel konuların genel olarak konuşulmaması nedeniyle olduğu düşünülmüştür.[49]

Pariera (2016) tarafından ABD'de 186 anne-baba ile yapılan çalışmada çocukların cinsiyetinin cinsel iletişim dilini etkilemediği sonucuna varılmıştır.[54] Bu sonuçla uyumlu olarak bizim araştırmamızda da annelerden anketi en küçük çocuklarını düşünerek cevap vermesi istenmiştir ve en küçük çocuklarının cinsiyetine göre cinsel iletişim dili analiz edilmiştir. Katılımcıların en küçük çocuklarının cinsiyetlerine göre ölçek puanlarının farklılaşmadığı saptanmıştır. Tuğrul ve Artan (2001) tarafından yapılan annelerin cinsel iletişim ve eğitimle ilgili bilgi düzeylerinin incelendiği çalışmada hem kız çocuklarına (%93,5) hem de erkek çocuklarına (%86,2) cinsel bilginin yüksek oranda anneleri tarafından verildiği görülmüştür.[55] Toplumumuzda çocukların bakımlarıyla daha çok annelerin ilgilenmesi, beslenmeleri, tuvalet alışkanlıklarının kazandırılması, banyo yaptırılması gibi ihtiyaçlarının anneler tarafından karşılanması çocukların anneleriyle daha çok iletişimde bulunmasına neden olmaktadır. Bu nedenle çocukların cinsiyetinin annelerin cinsel iletişim dilini etkilemediği çıkarımı yapılmıştır.

5.1. Çalışmanın Kısıtlılıkları ve Güçlü Yönleri

Çalışma evreni Çukurova Eğitim Aile Sağlığı Merkezine başvuran 3-14 yaş arası çocuğu olan annelerden oluştuğu için bulguların tüm anneler için genellenmesi bilimsel olarak uygun değildir.

Çalışmada annelerin cinsel iletişim dilleri anket yöntemi ile değerlendirildiği için veriler subjektiftir.

Ülkemizde ebeveynlerin cinsel iletişim dillerini inceleyen sınırlı sayıda bilimsel araştırmaya katkı sağlaması, aile ve çocuk hekimlerine başvuran annelere eğitim /danışmanlık hizmetleri planlamada kaynak oluşturması ve ülkemizde Aile Sağlığı Merkezinde bu konuda yapılmış ilk çalışma olması çalışmamızın güçlü yanları olarak değerlendirilebilir.

6. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Yaş ortalaması 35,8± 5,7 (23-50) yıl olan 3-14 yaş çocuğu olan 235 katılımcının %46' sının çocuklarda cinsel gelişim ve eğitim konusundaki bilgi düzeyini iyi/çok iyi olarak değerlendirdiği, en fazla bildirilen bilgi kaynağının internet olduğu (%68,9) saptandı.

Katılımcıların sadece %2,6'sı aile/çocuk hekiminin cinsel eğitim ile ilgili öneride bulunduğunu bildirdi.

Katılımcıların %5,9'u bu konuda eğitim almak istemediğini bildirirken %57,9'u bireysel eğitim/danışmanlığı, %30,2'si grupla eğitim/danışmanlığı, %37,9'u broşür, kitap önerisini, %31,9'u internet önerisini tercih etti.

Katılımcıların cinsel iletişim dili puanlarının kendi annelerinden algıladıklarına göre anlamlı derecede yüksek olduğu saptandı ($p<0,05$).

Çalışan annelerin cinsel iletişim dili puanları daha yüksekti, bu farklılık kaygı alt boyutunda ve toplamda istatistiksel olarak anlamlıydı ($p<0,05$).

Üniversite ve üzeri eğitim alan annelerin cinsel iletişim dili puanları daha yüksekti ve beden dili hariç gruplar arası bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p<0,05$).

Tek çocuğu olan annelerin kaygı alt boyutu hariç ölçek puanları daha yüksekti sadece içerik alt boyutunda gruplar arası bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p<0,05$).

Bilgi düzeylerini iyi/ çok iyi olarak tanımlayan katılımcıların cinsel iletişim dili puanları içerik, süreci yönetme ve toplamda yüksek bulundu ($p<0,05$).

Kendi cinsel yaşamları konusunda gerginlik/endişe yaşayan katılımcıların cinsel iletişim puanları düşüktü ($p<0,05$).

Katılımcıların Cinsel İletişim Dili Ölçeği ve annelerinden algıladıkları Cinsel İletişim Dili Ölçeği toplam ve alt boyut puanları arasında pozitif yönde çok zayıf-orta düzeylerde; yaş ile 'içerik', 'anne beden dili', 'anne süreç' ve 'anne toplam' puanları arasında negatif yönde çok zayıf ilişki olduğu ($p<0,05$) saptandı.

6.2. Öneriler

Eğitim düzeyi yüksek grup ile bilgi düzeylerini iyi/ çok iyi olarak tanımlayan grubun cinsel iletişim dili puanlarının yüksek bulunması çocuklarla kurulan cinsel iletişimin iyileştirilmesi için anne eğitiminin önemini ortaya koymaktadır.

Her iki anneden birinin çocuklarda cinsel gelişim ve eğitim konusundaki bilgi düzeyini iyi/çok iyi olarak değerlendirmesine karşın, %94,1'inin eğitim/danışmanlık almak istemesi ancak hekimlerin sadece %2,6'sının bu konuda öneride bulunması bulguları göz önüne alındığında; aile ve çocuk hekimlerinin annelerin bu gereksinimlerinin farkında olmaları, konu hakkındaki kendi bilgilerini, becerilerini ve tutumlarını değerlendirmeleri/geliştirmeleri, bekleme alanlarında ebeveynler için eğitim materyalleri bulundurmaları, periyodik çocuk izlemlerinde cinsel gelişimi de değerlendirmeleri, ailelere çocuğun gelişimsel dönemine uygun danışmanlık vermeleri ve gerektiğinde uygun kaynaklara yönlendirmeleri önerilir.

Ayrıca kendi cinsel yaşamları konusunda gerginlik/endişe yaşayan annelerin cinsel iletişim puanlarının düşük olması bulgusu göz önüne alındığında tüm aileye hizmet sunan aile hekimlerinin disipline özgü ilkelerden yararlanarak ebeveynlerin cinsel sağlıklarını da değerlendirmelerinin ve uygun girişimlerde bulunmalarının dolaylı olarak çocuğun cinsel gelişimini de olumlu etkileyeceği düşünülebilir.

Ulaşılabilen literatüre göre çalışmamız cinsel iletişim dili ile ilgili birinci basamakta yürütülen ilk çalışma olup sadece annelerle ve anket yöntemiyle yapılmıştır. Bu konuda babaları da kapsayacak niteliksel ve girişimsel çalışmaların da desteklediği daha geniş ölçekli çalışmalar planlanabilir.

7. KAYNAKLAR

1. **Ganji J, Emamian MH, Maasoumi R, Keramat A, Khoei EM.** The Existing Approaches to Sexuality Education Targeting Children: A Review Article. *Iranian Journal of Public Health.* **2017;** 46(7):890.

2. **Saint-Pierre F, Viau FM.** Çocuğum Neler Yaşıyor? Bebeklikten Ergenliğe Cinsel Gelişim. Çelikyapı, E.G. Editör. İstanbul: Tara Kitap, **2015**.

3. **Eroğlu K, Gölbaşı Z.** Cinsel Eğitimde Ebeveynlerin Yeri: Ne Yapiyorlar, Ne Yaşiyorlar?. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, **2005;** 8(2):12-21.

4. **Tuğrul B, Artan İ.** Çocukların cinsel eğitimi ile ilgili anne görüşlerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* **2001;** 20:141-149.

5. **Donat Bacıoğlu S, Tezel D.** Ebeveynlerin Çocuklarıyla Cinsellik Hakkında Konuşma Stratejileri ve Öz-Yeterlikleri. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi,* **2020;** 37(2):37-57.

6. **Ceylan Ş, Çetin A.** Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların cinsel eğitimine ilişkin ebeveyn görüşlerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi,* **2015;** 2(3):41-59.

7. **Bee HL, Boyd DR.** Çocuk Gelişim Psikolojisi. Gündüz O, Editör. İstanbul: Kaknüs Yayınları, **2009**.

8. **Genç H, Alkan Ersoy Ö.** A Qualitative Study On What Six-Year Children Want to Be in The Future. *Kastamonu Eğitim Dergisi,* **2016;** 24(5):2221-2234.

9. **Bozdemir N, Özcan S.** Cinselliğe ve cinsel sağlığa genel bakış. *Turkish journal of family medicine and primary care.* **2011;** 5(4).

10. **Freud S.** On Sexuality: Three Essays on the Theory of Sexuality and Other Works (Issue 7 of The Penguin Freud Library), Penguin Books, Limited, London, **1991**.

11. **Kavut S.** Kuşaklar Arası İletişim Farklılıklarının Aile İçi İletişime Etkisi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul, **2015**.

12. **Bayrakçı M.** Sosyal Öğrenme Kuramı ve Eğitimde Uygulanması. *Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, **2007;** 14.

13. **Kulaksızoğlu A.** Ergenin Temel Gelişim Özellikleri. Türkyılmaz Catic, N. Çocuk ve Ergen Eğitiminde Anne Baba Tutumları. İstanbul: Timaş, **2011.**

14. **Akın B, Ege E, Arıkan Ç, Bursa D, Demirören N.** Anneler ve Adolesan Çocukları Arasında Cinsellik Konusunda İletişim: Annelerin Bakış Açısı. *Turkish Journal of Research & Development in Nursing.* **2010;** 12(2).

15. **Deniz Ü, Yıldız R.** Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programı'nda cinsel gelişim ve cinsel eğitim. *GEFAD/GUJGEF*, **2018;** 38(2):431-447.

16. **Yılmaz Esencan T, Rathfısch G.** Psikoseksüel Gelişim Kuramının Kadın Hastalıkları ve Doğum Hemşireliği Alanına Yansımaları. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, **2017;** 3(2):68-82.

17. **Arı R.** Gelişim ve Öğrenme. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, **2005.**

18. **Özbay Y.** Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. Trabzon: İber Matbaacılık, **2003.**

19. **Elkind D, Erikson E.** İnsanda Gelişimin Sekiz Evresi. *A. Ü Eğitim Fakültesi Dergisi.* **1979;** 12(14).

20. **Derman O.** Ergenlerde Psikososyal Gelişim. *Adolesan Sağlığı II Sempozyum Dizisi.* **2008;** 63(1):19-21.

21. **Eser M.** Ana babaların cinsel kimlik gelişimiyle ilgili tutumlarının çocuğun cinsel kimlik kazanmasına etkisi: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, **2008.**

22. **Çankırı A.** Okul öncesi dönem çocuklarının cinsel eğitimi ile ilgili anne baba görüşlerinin incelenmesi. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, **2018**.

23. **Tuzcuoğlu N, Tuzcuoğlu S.** Çocuğun Cinsel Eğitiminde Ailelerin Karşılaştıkları Güçlükler. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, **1996;** 8:251- 262.

24. **Freud S.** Cinsiyet Üzerine. Öneş, A.A. Editör. İstanbul: Say Yayınları, **1993**.

25. **Yavuzer H.** Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Çocuk Psikolojisi. 41. Baskı. İstanbul: Remzi Kitapevi, **2017**.

26. **Semerci B.** Çocuklarımızla Cinsellik Hakkında Nasıl Konuşalım. Bebeklikten Gençliğe Cinsellik, Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd Şrt, İstanbul. **2018**.

27. **ECLKC.** Healthy Gender Development and Young Children A Guide for Early Childhood Programs and Professionals http://eclkc.ohs.acf.hhs.gov/hslc/tta-system/family.

28. **Eser M, Çeliköz N.** Impacts of parental attitude towards sexual identity development on child's sexual identity development. *Procedia-Social and Behavioral Sciences.* **2009;** 1(1):1408-13.

29. **Dalzell H.** Human Sexuality: Sexuality Across the Lifespan Childhood and Adolescence. **2017**.

30. **Artan İ.** Cinsel Gelişim ve Eğitim. Baysal Metin, N. Editör. Doğum Öncesinden Ergenliğe Çocuk Gelişimi. 4. Baskı. Ankara: Pegem Akademi, **2021**.

31. **Thome B.** Gender Play: Girls and Boys In School. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press. **1993**.

32. **Christie D, Viner R.** Adolescent Development. *Bmj.* **2005;** 330(7486):301-304.

33. **Chaffin M, Berliner L, Block R, Johnson TC, Friedrich WN, Louis DG, et al.** Report of the ATSA task force on children with sexual behavior problems. *Child maltreatment.* **2008;** 13(2):199-218.

34. **Pernoud L, Denizyaran K.** Çocuğun cinsel eğitimi: E Yayınları, **1987**.

35. **Acer D, Artan İ.** Üç ve Dört Yaş Grubu Çocukların Annelerine Yöneltmiş Oldukları Cinsellikle İlgili Sorular ve Annelerin Verdikleri Cevapların İncelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, **2000;** 13.

36. **Dereobalı N, Karadağ SÇ, Sönmez S.** Okulöncesi Eğitim Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı İhmali Şiddet ve Eğitimcilerin Rolü Konusundaki Görüşleri. *Ege Eğitim Dergisi.* **2013;** 14(1):50-66.

37. **İşler S.** Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin cinsel gelişime ve cinsel eğitime yönelik bilgi düzeylerinin ve tutumlarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Doğu Akdeniz Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü, KKTC, **2017**.

38. Wurtele SK, Kenny MC. Normative Sexuality Development İn Childhood: Implications For Developmental Guidance and Prevention Of Childhood Sexual Abuse. *Counseling and Human Development.* **2011;** 43(9):1-24.

39. Children SD. Information for Parents & Caregivers www.nctsn.org2009 [04.28.2020].

40. Semerci B. Çocuklarımızla Cinsellik Hakkında Nasıl Konuşalım. Bebeklikten Gençliğe Cinsellik, Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd Şti, İstanbul. **2018**.

41. Işık M. Kitle İletişim Teorilerine Giriş. 4. Baskı. Konya: Eğitim Yayınevi, **2012**.

42. Ginott HG. Between parent and child: The bestselling classic that revolutionized parent-child communication. New York: Random House LLC, **2009**.

43. Ginott HG. Anne Baba ve Çocuk Arasında. 16. Baskı. İstanbul: Okuyan Us Yayınevi, **2018**.

44. Kasap NE. Yeni Çağın Çocukları. İstanbul: Hayykitap Yayınları, **2008**.

45. Diiorio C, Pluhar E, Belcher L. Parent-Child Communication About Sexuality: A Review of The Literature From 1980-2002. *Journal of HIV/AIDS Prevention & Education for Adolescents & Children.* **2003;** 5(3):7-32.

46. Holmes LG, Himle MB. Brief report: Parent-Child Sexuality Communication and Autism Spectrum Disorders. *Journal Of Autism and Developmental Disorders.* **2014;** 44(11):2964-2970.

47. Olakunbi OO, Akintomide AG. Who breaks the ice in parent-child sexual communication counselling implications for adolescent health and development. *International Journal for Cross-Disciplinary Subjects in Education,* **2010;** 1(2):88-92.

48. Çelik B. Ebeveynlerin Çocuklarıyla Olan Cinsel İletişim Dili ve Kendi Ebeveynlerinden Algıladıkları Cinsel İletişim Dillerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, **2022**.

49. Eroğlu K, Gölbaşı Z. Cinsel eğitimde ebeveynlerin yeri: ne yapıyorlar, ne yaşıyorlar?. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi,* **2005;** 8(2):12-21.

50. Bacıoğlu SD, Tezel D. Ebeveynlerin Çocuklarıyla Cinsellik Hakkında Konuşma Stratejileri ve Öz-Yeterlikleri. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi,* **2020;** 37(2):37-57.

51. Miller ve diğ. 1998, Rosenthal ve diğ. 1998, Gallegos ve diğ. 2007

52. Bildik T, Özbaran B. Bağlanmanın nörobiyolojisi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, **2006;** 13:137-144.

53. Opara PI, Eke GK, Akani NA. Mothers perception of sexuality education for children. *Niger J Med,* **2010;** 19(2):168-72.

54. Pereira MG, Taysi E, Orcan F, Fincham F. Attachment, Infidelity, and Loneliness in College Students Involved in a Romantic Relationship: The Role of Relationship Satisfaction, Morbidity, and Prayer for Partner, *Contemporary Family Therapy*, **2014;** 36:333-350.

55. Tugrul B, Artan I. Cocukların cinsel egitimi ile ilgili anne görüslerinin incelenmesi [An examination of mothers' opinions on children's sex education]. *Hacet. Univ. Egitim Fak. Derg.* **2001;** 20:141-149.

56. Stein S, Kohut T, Dillenburger K. The importance of sexuality education for children with and without intellectual disabilities: What parents think. *Sexuality and Disability,* **2018** ; 36(2):141-148.

57. Artan İ, Ceylan Ş, Kurnaz Adıbatmaz F. Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği: Güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal,* **2020;** 7(2):136-158.

58. Ceylan Ç, Çetin A. Okulöncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Cinsel Eğitimine İlişkin Ebeveyn Görüşlerinin İncelenmesi. *H. Ü. Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi,* **2015;** 2(3):8.

59. Tuğrul B, Artan İ. Çocukların Cinsek Eğitimleri İle İlgili Anne Görüşlerinin İncelenmesi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* Ankara: Hacettepe Üniversitesi, **2001**.

60. Eliküçük A, Sönmez S. 6 Yaş Çocuklarının Cinsel Gelişim ve Eğitimiyle İlgili Ebeveyn Görüşlerinin İncelenmesi. *Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi,* **2011;** 45-62.

61. Robertson AK. Etkili Dinleme. İstanbul: Hayat Yayınları, **2002**.

62. Ganji J, Emamian MH, Maasoumi R, Keramat A, Khoei EM. The existing approaches to sexuality education targeting children: a review article. *Iranian Journal of Public Healty,* **2017;** 46(7):890.

63. Çakı F. Risk toplumunda çocukluk. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* **2017;** 5:147-171.

64. Yavuzer H. Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Çocuk Psikolojisi. 41. Baskı. İstanbul: Remzi Kitapevi, **2017**.

65. Oral T. Kişilik Gelişimi. Arslan, E. editör. Erken Çocukluk Döneminde Gelişim. 2. Baskı. Ankara: Eğiten Kitap, **2016**.

66. Miller Ivan W, Christine ER, Gabor IK, Duane SB, Nathan BE. The McMaster Approach to Families: Theory, Assessment, Treatment and Research. *Journal of Family Therapy.* **2000;** 22(2):168-189.

67. Karagöz Y. SPSS, AMOS, META Uygulamalı İstatistiksel Analizler. Ankara: Nobel Yayıncılık; **2019**.

68. Miller KS, Kotchick BA, Dorsey S, et al. Family communication about sex: what are parents saying and are their adolescents listening?. *Family Planning Perspectives*, **1998;** 30(5):218-222.

69. İnanç BY, Bilgin M, Atıcı MK. *Gelişim psikolojisi (8. Baskı).* Ankara: Pegem Akademi Yayınları, **2012**.

70. Nicolosi J, Byrd AD, Potts R. Retrospective self-reports of changes in homosexual orientation: A consumer survey of conversion coaching clients. *Psychological Reports*, **2000;** 86:1071-1088.

71. Gençtan E. Psikoanaliz ve sonrası. Remzi Kitabevi, **1995**.

72. Boeree CG. Personality theories. http:// www.ship.edu/ %7Ecgboree/ persconntents.html

73. Özdemir O. Medikal İstatistik, İstanbul Medikal Yayıncılık Ltd. Şti, Birinci Baskı, İstanbul, **2006**.

74. Satterfield S. Common sexual problems of children and adolescents. *Pediatric Clinics of North America.* **1975;** 22(3):643-52.

8. EKLER

Bilgilendirme ve Davet Yazısı

Sayın Katılımcı,

Sizi, "Çukurova Üniversitesi Eğitim Aile Sağlığı Merkezine Kayıtlı Annelerin Cinsel İletişim Dillerinin Ve Danışmanlık Gereksinimlerinin Değerlendirilmesi" başlıklı uzmanlık tez araştırmamıza davet ediyoruz. Bu araştırma için Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Etik Komisyonundan gerekli izinlerin alınmıştır. Bu araştırmaya gönüllü olarak katılıyor olmanız durumunda doldurmanızı istediğimiz ankette isim, soyad gibi kişisel bilgiler yer almamaktadır. Parasal bir bedel ödemenizi gerektirmeyen ve size de bir ödeme yapılması söz konusu olmayan bu çalışmaya katılmama ve katıldıktan sonra çekilme hakkınız bulunmaktadır. Araştırmaya katılmak, katılmamak veya çekilmek size hiçbir sorumluluk getirmeyecek, merkezimizden aldığınız hizmeti etkilemeyecektir. Araştırmanın tüm süreçlerinde sorulara verdiğiniz cevaplar kimseyle paylaşılmayacak, sadece bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Ek bilgi talebiniz olursa sözlü olarak karşılanacaktır. Aşağıdaki onay kutucunu işaretlediğinizde ve ekteki anketi doldurduğunuzda çalışmaya gönüllü olarak katılmış olacaksınız. Tüm soruları eksiksiz ve içtenlikle cevaplamanız çalışmanın doğru verileri ortaya koyması açısından önemlidir. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Dr. Merve Kırvar
Öğr.Gör.Dr. Ayşe Nur Topuz
Prof.Dr. Dr.Sevgi Özcan
Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı
Tel: 338 60 60

☐ Yukarıdaki bilgilendirme metnini okudum. "Çukurova Üniversitesi Eğitim Aile Sağlığı Merkezine Kayıtlı Annelerin Cinsel İletişim Dillerinin Ve Danışmanlık Gereksinimlerinin Değerlendirilmesi" konulu tez araştırmasına gönüllü olarak katılıyor, verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı kullanılmasını kabul ediyorum.

Tarih:

Doldurduğunuz anketin sonucu konusunda bireysel olarak geribildirim ve/veya danışmanlık almak isterseniz isminizi yazarak ve/veya bir rumuz ekleyerek bizden randevu almanız gerekmektedir. Katılımınız ve ayıracağınız zaman için teşekkür ederiz.

ANKET FORMU

1. ANNENİN	**2. KENDİ ANNENİZİN**
1.a. Yaşınız:.....	**2.a. Yaşı:.....**
1.b. İş durumunuz: 1.Çalışıyorum 2. Çalışmıyorum	**2.b. Sizin çocukluk döneminizdeki iş durumu:** 1.Çalışıyordu 2. Çalışmıyordu
1.c. Öğrenim durumunuz: 1.İlköğretim 2.Lise 3.Üniversite 4. Y.lisans/Doktora	**2.c. Öğrenim durumunuz:** 1.İlköğretim 2.Lise 3.Üniversite 4. Y.lisans/Doktora
3.Medeni durumunuz	1.Evli 2.Bekar
4. Evde kimlerle birlikte yaşıyorsunuz? **(birden çok seçenek işaretlenebilir)**	1. Eşim 2. Çocuk (lar)la 3. Aile büyükleriyle 4. Diğer.....
5.Kaç çocuğunuz var?	1.Tek 2. İki 3.Üç veya daha fazla
6.En büyük çocuğunuzun bitirdiği yaş nedir?	
7.Size göre ailenizin ekonomik durumu nasıldır?	1.Düşük gelirli 2.Orta gelirli 3.Yüksek gelirli
8.En küçük çocuğunuz kaç yaşında? (Bitirdiği yaş)	
9.En küçük çocuğunuzun cinsiyeti nedir?	1.Erkek 2.Kız
10.Çocuğunuzun bir sağlık sorunu olduğunda kime başvurursunuz?	1.Aile hekimimize 2.Çocuk hekimine 3.Diğer
11. Şimdiye kadar hiç aile veya çocuk hekiminiz çocuğunuzun cinsel eğitimi ile ilgili olarak bir öneride bulundu mu?	1.Evet 2.Hayır
12. Çocuklarda cinsel gelişim ve eğitim ile ilgili bu zamana kadar en çok nerelerden bilgi edindiniz? (birden çok seçenek işaretlenebilir)	1.Aile 2.Arkadaş 3.Okul 4.Sağlık kuruluşu 5. Tv, dergi,kitap, gazete 6. İnternet

13.Çocuklarda cinsel gelişim ve eğitim konusunda bilgi düzeyinizi nasıl tanımlarsınız?	1.Çok iyi 2.İyi 3.Orta 4.Kötü 5.Çok kötü
14.Çocuklarda cinsel gelişim ve eğitim konusunda kurumumuzdan nasıl bir eğitim/danışmanlık almak istersiniz? (birden çok seçenek işaretlenebilir)	1.Eğitim almak istemem 2.Broşür, kitap vb. önerisi 3.İnternet önerisi 4.Bireysel eğitim/danışmanlık 5.Grupla eğitim/danışmanlık
15. Genel olarak cinsellik veya kendi cinsel yaşamım konusunda gergin ve endişeliyim.	1.Katılmıyorum 2.Kararsızım 3.Katılıyorum
16.Kendime ve/veya eşime ait engeller/zorluklar nedeniyle cinsellikten kaçınıyorum.	1.Katılmıyorum 2.Kararsızım 3.Katılıyorum

Dört yaşındaki çocuğumuz bize nasıl doğduğunu sorabilir. Altı yaşına geldiğinde kadınların ve erkeklerin bedensel farklılıkları hakkında konuşmak isteyebilir. Ergenlik döneminde nasıl gebe kalındığını ya da kadınların âdet kanamalarını sorabilir. Çocuğunuzun bu gibi sorularını düşünerek aşağıdaki maddeleri okuyun ve sizin için uygun olan seçeneği işaretleyin	Bana hiç uygun değil	Bana uygun değil	Bana kısmen uygun	Bana tümüyle uygun
1. Yaşına uygun bir şekilde açıklarım.	①	②	③	④
2. Bedenine başkalarının sınırsız dokunamayacağını yaşına uygun bir dille anlatırım.	①	②	③	④
3. Yaşına uygun terimleri anlayabileceği bir şekilde kullanırım.	①	②	③	④
4. Bedeninin ona özel olduğunu çekinmeden anlatırım.	①	②	③	④
5. Konuşmaya olumlu cümlelerle başlarım (örneğin, seninle bunu konuşabiliriz)	①	②	③	④
6. Yakın aile fertleri dışındaki başka kişilerle çok yakınlaşmaması gerektiğini anlatırım	①	②	③	④
7. İyi ve kötü dokunuş arasındaki farkı örneklerle anlayabileceği bir biçimde anlatırım.	①	②	③	④
8. Her zamanki yüz ifademle konuşurum.	①	②	③	④
9. Her zamanki konuşma hızımla açıklarım.	①	②	③	④
10. Diğer durumlarda davrandığımdan farklı davranmam.	①	②	③	④
11. Her zamanki rahatlığımla konuşurum.	①	②	③	④
12. Anlaşılır ve yaşına uygun bir dille konuşurum.	①	②	③	④
13. Kaygılı görünmemeye çalışırım.	①	②	③	④
14. Başka bir işle ilgilenmem.	①	②	③	④
15. Heyecanımı kontrol etmeye çalışırım.	①	②	③	④
16. Gereğinden fazla el kol hareketi yaparak vurgu yapmam.	①	②	③	④
17. Göz kontağı kurarak konuşurum.	①	②	③	④
18. Kaçamak yanıtlar vermem.	①	②	③	④
19. Konu hakkında bilgim yoksa, araştırıp en kısa sürede açıklarım.	①	②	③	④
20. Heyecanlı görünürüm	①	②	③	④

21. Paniklediğim için cevaplayamam.	①	②	③	④
22. Yanıtını bilmediğim durumlarda konuyu değiştiririm.	①	②	③	④
23. Cevabını bilsem de konuyu değiştiririm.	①	②	③	④

Lütfen ölçeği bu defa **ANNENİZİ** düşünerek doldurunuz.

Dört yaşındayken ailemize kadınlar ve erkeklerin bedensel farklılıklarını sorabiliriz. Altı yaşına geldiğimizde çocuk nasıl olur diye sorular sorabiliriz. Ergenlik döneminde nasıl gebe kalındığını ya da kadınların âdet kanamalarını sorabiliriz. Çocukken bu gibi soruları sorduğunuzu düşünerek aşağıdaki maddeleri okuyun ve sizin için uygun olan seçeneği işaretleyin.	Bana hiç uygun değil	Bana uygun değil	Bana kısmen uygun	Bana tümüyle uygun
1. Annem yaşıma uygun bir şekilde açıklardı.	①	②	③	④
2. Annem bedenime başkalarının sınırsız dokunamayacağını yaşıma uygun bir dille anlatırdı.	①	②	③	④
3. Annem yaşıma uygun terimleri anlayabileceğim bir şekilde kullanırdı.	①	②	③	④
4. Annem bedenimin bana özel olduğunu çekinmeden anlatırdı.	①	②	③	④
5. Annem konuşmaya olumlu cümlelerle başlardı. (örneğin, seninle bunu konuşabiliriz)	①	②	③	④
6. Annem yakın aile fertleri dışındaki başka kişilerle çok yakınlaşmamam gerektiğini anlatırdı.	①	②	③	④
7. Annem iyi ve kötü dokunuş arasındaki farkı örneklerle anlayabileceğim bir biçimde anlatırdı.	①	②	③	④
8. Annem her zamanki yüz ifadesiyle konuşurdu.	①	②	③	④
9. Annem her zamanki konuşma hızıyla açıklardı.	①	②	③	④
10. Annem diğer durumlarda davrandığından farklı davranmazdı.	①	②	③	④
11. Annem her zamanki rahatlığıyla konuşurdu	①	②	③	④
12. Annem anlaşılır ve yaşıma uygun bir dille konuşurdu	①	②	③	④
13. Annem kaygılı görünmemeye çalışırdı.	①	②	③	④
14. Annem başka bir işle ilgilenmezdi.	①	②	③	④
15. Annem heyecanını kontrol etmeye çalışırdı.	①	②	③	④
16. Annem gereğinden fazla el kol hareketi yaparak vurgu yapmazdı.	①	②	③	④
17. Annem göz kontağı kurarak konuşurdu.	①	②	③	④
18. Annem kaçamak yanıtlar vermezdi.	①	②	③	④
19. Annemin konu hakkında bilgisi yoksa, araştırıp en kısa sürede açıklardı.	①	②	③	④
20. Annem heyecanlı görünürdü.	①	②	③	④
21. Annem paniklediği için cevaplayamazdı.	①	②	③	④
22. Annem yanıtını bilmediği durumlarda konuyu değiştirirdi.	①	②	③	④
23. Annem cevabını bilse de konuyu değiştirirdi.	①	②	③	④